

ZORUNLU DEPREM SİGORTASI VE KAHRAMANMARAŞ MERKEZLİ DEPREMLERDE DOĞABİLECEK HUKUKİ İHTİLAFLAR

COMPULSORY EARTHQUAKE INSURANCE AND LEGAL DISPUTES THAT MAY ARISE IN KAHRAMANMARAŞ EARTHQUAKES

Metin SARIASLAN*

Özet: Kahramanmaraş merkezli depremlerde Doğal Afetler Sigortası Kurumu (DASK) zorunlu deprem sigortası kapsamında 25.11.2022 tarihinden önce akdedilen sözleşmelere ilişkin zeyilname (ek sözleşme) yaptırmayanlar eski tarife üzerinden tazminat ödemektedir. Ancak Türk Ticaret Kanunu'nun 1401. maddesi gereği sigorta sözleşmesi kurulurken, eksik sigorta olmaması halinde sigorta süresince enflasyondan dolayı eksik sigorta oluşmayacağından, zeyilname yapılmasına gerek olmadığı, buna ilaveten mevzuatta ve poliçelerde sigorta ettirene zeyilname yaptırma yükümlülüğü yüklenmediği ve mevzuata göre sigorta süresince önemli sayılabilecek hususlarda yazılı bildirim yükümlülüğü yerine getirilmediği tespit edilmiştir. Buna ilaveten DASK'ın uygulamalarının çok sayıda hukuki ihtilafa neden olacağı tahmin edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Zorunlu Deprem Sigortası, DASK, Zeyilname, Sigorta

Abstract: In Kahramanmaraş earthquakes, Natural Disasters Insurance Institution (DASK) pays compensation over the old tariff to those who do not have an addendum (additional agreement) for the contracts concluded before 25.11.2022 within the scope of compulsory earthquake insurance. However, in accordance with Article 1401 of the Turkish Commercial Code, there is no need to make an addendum, since under insurance will not occur due to inflation during the insurance period if there is no under-insurance during the establishment of the insurance contract, in addition, there is no obligation to make an addendum to the policyholder in the legislation

* Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, msariaslan@sakarya.edu.tr, ORCID 0000 0001 8942 6873, Makalenin Gönderim Tarihi: 24.11.2023, Kabul Tarihi: 06.12.2023

and policies, and there are written matters that can be considered important during the insurance period according to the legislation. It has been determined that the notification obligation has not been fulfilled. In addition, it is estimated that DASK practices will cause many types of legal disputes.

Keywords: Compulsory Earthquake Insurance, NDII, Addendum, Insurance

GİRİŞ

Doğal Afet Sigortaları Kurumu ("DASK"), 17 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelen ve büyük can ve mal kaybına neden olan Marmara Depremi akabinde deprem maddi zararlarının en aza indirilmesi amacıyla 587 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile kurulmuş ve 27 Eylül 2000 tarihinde faaliyete başlamıştır. 18 Ağustos 2012'de yürürlüğe giren 6305 sayılı Afet Sigortaları Kanunu ile DASK daha sağlam bir yasal çerçeveye kavuşmuş ve tüzel kişiliği haiz bir kamu kurumu haline gelmiştir.

Dünyada doğal afete sıklıkla maruz kalan Fransa, Japonya, Yeni Zelanda ve ABD gibi bazı ülkelerde bu sigortalar özel kurumlar aracılığı ile devlet gözetiminde tek elden yürütülmekte ve böylece reasüransı sağlanabilmektedir. Ülkemizde DASK uygulaması bu ülkelerdeki örnekler değerlendirilerek uygulamaya sokulmuştur.¹

06.02.2023 tarihinde Kahramanmaraş ili Pazarcık merkezli 7.7 büyüklüğünde ve Elbistan Merkezli 7.6 büyüklüğünde iki deprem meydana gelmiştir. Depremlerin ardından 01.03.2023 tarihi itibarıyla 11.020 artçı deprem meydana gelmiştir². Kahramanmaraş'ta 06.02.2023 tarihinde gerçekleşen iki depremin etkilediği 10 ilde DASK tarafından düzenlenen poliçe sayısı, toplam verilen teminat ve sigortalılık oranı (penetrasyon) aşağıdaki gibidir.³

¹ Şaban Kayıhan, "Zorunlu Deprem Sigortası", *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C. 8 S.1-2, 2004, s. 515

² <https://www.afad.gov.tr/kahramanmarasta-meydana-gelen-depremler-hk-36> (Erişim Tarihi: 19.11.2023)

³ <https://www.dunya.com/sectorler/sigortacilik/depremin-vurdugu-10-ilde-zorunlu-deprem-sigortasi-orani-yuzde-49-haberi-685142> (Erişim Tarihi: 18.04.2023)

İl*	Toplam konut	Yaşayan poliçe	Sigortalılık oranı (%)
Kahramanmaraş	210.000	113.011	53,8
Hatay	315.000	126.413	40,1
Osmaniye	101.000	42.839	42,4
Gaziantep	339.000	218.678	64,5
Kilis	25.000	14.929	59,7
Şanlıurfa	198.000	104.824	52,9
Diyarbakır	231.000	77.935	33,7
Malatya	188.000	97.959	52,1
Adana	479.000	219.889	45,9
Adıyaman	89.000	39.941	44,9
Toplam	2.175.000	1.056.418	49,0

*Afet bölgesi listesine sonradan dahil edilen Elazığ'a ilişkin veri olmadığından, Tabloya dahil edilmemiştir.

Buna göre, deprem bölgesinde deprem esnasında yürürlükte olan toplam 1 Milyon adedin üzerinde ZDS poliçesi mevcut olup, sigortalılık oranı %49'dur. Bu oran depremden en çok etkilenen Kahramanmaraş'ta %54, Adıyaman'da %45, Hatay'da ise %40'tir.

Bu çalışmada, Zorunlu Deprem Sigortası mevzuatı kapsamında uygulama ve zeyilname konusu ele alınarak Kahramanmaraş depremlerinde DASK'ın yüzbinlerce sigortalıya eski tarifeden tazminat ödenmesinin sigorta hukuku ve sigortacılık icapları açısından durumu ve hukuki ihtilaflara neden olabilecek hususları ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu kapsamda ilk olarak ZDS'nin amacı ve kapsamı, ikincisi olarak ZDS'nin zorunluluk durumu, üçüncüsü olarak ZDS'nin mevzuat çerçevesi, dördüncüsü DASK'ın tazminat hesabı ve eksik/aşkın sigorta durumları, beşincisi sigorta hukuku ve sigortacılık icaplarına göre zeyilname hususu ve son olarak hukuki ihtilaflara neden olabilecek uygulamalar ele alınacaktır.

I. ZORUNLU DEPREM SİGORTASININ AMACI VE KAPSAMI

6305 sayılı Afet Sigortaları Kanunu'nun 1. maddesinde Kanunun amacı, binalarda deprem sonucu meydana gelebilecek maddi zarar-

ların karşılanmasını teminen yaptırılacak zorunlu deprem sigortası ("ZDS") ile sigorta şirketlerince teminat verilemeyen veya teminat verilmesinde güçlükler bulunan çeşitli afetler ve riskler sonucu meydana gelebilecek maddi ve bedeni zararların karşılanabilmesini teminen sunulacak sigorta ve reasürans teminatlarına ilişkin usul ve esasları belirlemek şeklinde düzenlenmiştir. Ancak şu ana kadar sadece zorunlu deprem sigortasına ilişkin alt düzenlemeler yapılmış, diğer afet ve risklere yönelik bir çalışma yapılmamıştır.

Zorunlu Deprem Sigortası ile aşağıda tanımlanmış binalar güvence altına alınmaktadır:

- Tapuya kayıtlı ve özel mülkiyete tabi taşınmazlar üzerinde mesken olarak inşa edilmiş binalar,
- 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu kapsamındaki bağımsız bölümler,
- Bu binaların içinde yer alan ve ticarethane, büro ve benzeri amaçlarla kullanılan bağımsız bölümler,
- Doğal afetler nedeniyle devlet tarafından yaptırılan veya verilen kredi ile yapılan meskenler.
- Zorunlu Deprem Sigortası (ZDS) ayrıca yukarıdaki koşullara uyan;
- Kat irtifakı tesis edilmiş binalar,
- Tapuda henüz cins tashihi yapılmamış ve tapu kütüğünde vasfı "arsa vs." olarak görünen binalar,
- Tapu tahsisi henüz yapılmamış kooperatif evleri için de geçerlidir.

Henüz bağımsız tapusu olmayan ve 2000 yılından önce inşa edilmiş meskenlerin sigortaları, sigorta ettirenin beyanına dayanılarak ve arsa tapusuna ait bilgilerle yapılabilmektedir.

Bu sigorta ile depremin doğrudan neden olduğu maddi zararlar ile deprem sonucu meydana gelen yangın, infilak, dev dalga (tsunami) veya yer kaymasının sigortalı binalarda neden olacağı hasarlar (temeller, ana duvarlar, bağımsız bölümleri ayıran ortak duvarlar, bahçe duvarları, istinat duvarları, tavan ve tabanlar, merdivenler, asansörler, sahanlıklar, koridorlar, çatılar, bacalar ve yapının benzer nitelikteki tamamlayıcı kısımlarında meydana gelenler de dahil olmak üzere), sigorta bedeline kadar ZDS poliçesi ile teminat altına alınmaktadır.

Aşağıdaki sayılan binalar ise sigortanın kapsamı dışındadır.

- 09.11.1983 tarihli ve 2946 sayılı Kamu Konutları Kanunu'na tâbi olan veya kamu hizmet binası olarak kullanılan binalar ve bağımsız bölümler,
- Köy nüfusuna kayıtlı ve köyde sürekli oturanlarca köy yerleşik alanları ve civarında ve mezralarda yapılan binalar,
- Tamamı ticari veya sınai amaçla kullanılan binalar,
- Projesi bulunmayan ve mühendislik hizmeti görmemiş binalar,
- Taşıyıcı sistemi olumsuz yönde etkileyecek şekilde tadil edildiği veya zayıflatıldığı tespit edilen binalar,
- Taşıyıcı sistemi olumsuz yönde etkileyecek şekilde ilgili mevzuata ve projeye aykırı olarak inşa edilen binalar,
- Yetkili kamu kurumları tarafından yıkılmasına karar verilen binalar ile mesken olarak kullanıma uygun olmayan, bakımsız, harap veya metruk binalar.

Köylerdeki yapılar, buralarda belediye denetiminin olmayışı, genel olarak gelir düzeyinin düşük olması ve sigorta yapmanın zor olması gerekçeleriyle ZDS kapsamı dışında tutulmuştur. Ancak eskiden köy olup şimdilerde mahalleye dönüşen yerlerdeki konutlar ZDS kapsamındadır.

Zorunlu Deprem Sigortası, bireyler açısından mesken güvencesi sunmakta, böylece bir deprem sonrası ortaya çıkan yıkımın yaralarının sarılması ve ihtiyaç sahiplerine etkin ve hızlı maddi destek sağlanması amacıyla sigortalılardan tahsil ettiği primler ile ülkemiz açısından bir teminat havuzu oluşturmaktadır.⁴ Ancak söz konusu şekilde oluşturulan prim havuzu tek başına başta beklenen İstanbul depremi olmak üzere gelecekteki büyük depremlere yeterli olmayacağı düşüncesiyle, DASK başlangıçtan beri reasürans anlaşmaları yoluyla başta yurtdışı reasürans şirketleri olmak üzere önemli tutarda reasürans koruması da satın almaktadır.

⁴ Mustafa Hakan Şimşek, Coşkun Karaca, "Davranışsal İktisat Politikaları Perspektifinden Türkiye'de Zorunlu Deprem Sigortası Sistemi", *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:10, Sayı:3, 2022, s.1210

II. ZORUNLU DEPREM SİGORTASININ ZORUNLU OLMASI

TTK'nın 1451. maddesinde sigorta hukuku kitabında hüküm olmayan konularda TBK hükümlerinin uygulanacağı açıkça belirtilmiştir. Bu nedenle özel hukukun diğer alanlarında olduğu gibi sigorta hukukunda da sözleşme özgürlüğü ilkesi benimsenmiş; ancak bazı durumlarda bu ilkedен uzaklaşmıştır. Zira, 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 13. maddesi bu yönde, Cumhurbaşkanı'na, kamu yararı açısından gerekli gördüğü hallerde, mevcut bir sigortanın zorunlu hale getirilmesi ya da daha önce uygulaması olmayan bir sigortanın zorunlu sigorta şeklinde ihdası konusunda yetki tanımıştır. Zorunlu hale getirilebilecek sigortalar ilke olarak sorumluluk sigortaları olmakla birlikte, mal sigortalarının da zorunlu sigorta kapsamına dahil edilmesinde kamu yararı bulunabileceği saikiyle Kanun'da, mülga 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'ndan (SMK) farklı olarak zorunlu hale getirilecek sigortalardaki sorumluluk sigortası sınırlandırması kaldırılmıştır.⁵

1999 yılı depremlerine kadar ülkemizde deprem zararlarının giderilmesi, 7269 sayılı "Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirler ile Yapılacak Yardımlara Dair Kanun" çerçevesinde devletçe sağlanmaktaydı. Bunun yanı sıra yapılan bir sigorta sözleşmesine -ki çoğunlukla yangın sigortası sözleşmesine- konulan özel şartlarla özel sigorta himayesine de alınabilmekteydi. Ancak sigortalılık oranının düşüklüğü göz önüne alındığında bu yöntemle yapılan korumanın etkisiz olacağı açıktır. Keza yukarıda belirtilen Kanun çerçevesinde devletçe zararların karşılanması da bürokratik işleyişteki sorunlar sebebiyle randımanlı bulunmamakta ve zararların devlet bütçesinden karşılanması ekonomiye ciddi mali yükler getirmektedir.⁶

Deprem sigortası, sadece kişilerin menfaatini korumaya yönelik değildir; zira sosyal ve ekonomik görevlerini kolaylaştırdığından devletin de yararınadır. Böylece deprem riski ile karşı karşıya kalanlar, karşılarında güçlü bir devlet, risk taşıyıcı bulacaklarından kamu yara-

⁵ Serdar Demirci, "Deprem Riskine İlişkin Sigorta ve Tazmin Sürecine Dair Güncel Sorunlar", *Ankara Baro Dergisi* Cilt: 81 Sayı: Özel Sayı- Deprem Özel Sayısı-II (Özel Hukuk), 2023, s. 4

⁶ Mehmet Somer, "Zorunlu Deprem Sigortasının Özel Sigorta Hukukuna İlişkin Bazı Yönlerden Değerlendirilmesi", *Sigorta Hukuku Dergisi* S.1, 2001, s.113.

rı, güveni ve bu arada milli servet de korunmuş olacaktır.⁷ Ayrıca halkın sigortacılık bilincinin düşüklüğü de dikkate alınarak yaptırılması zorunlu kılınmıştır.

6305 sayılı Kanunu'nun "Zorunlu Deprem Sigortası Kapsam ve Sigorta Yapma Zorunluluğu" başlıklı 10. maddesine göre 23.06.1965 tarihli ve 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu kapsamındaki bağımsız bölümler, tapuya kayıtlı ve özel mülkiyete tâbi taşınmazlar üzerinde mesken olarak inşa edilmiş binalar, bu binaların içinde yer alan ve ticarethane, büro ve benzeri amaçlarla kullanılan bağımsız bölümler ile doğal afetler nedeniyle Devlet tarafından yaptırılan veya sağlanan kredi ile yapılan meskenler için malikler veya intifa hakkı sahipleri tarafından zorunlu deprem sigortası yaptırılması ve bu sigortanın her yıl yenilenmesi zorunludur. Zorunlu Deprem Sigortası Genel Şartlarında ise "C.1- Sigorta Ücretinin Ödenmesi, Doğal Afet Sigortaları Kurumunun Sorumluluğunun Başlaması ve Sona Ermesi" başlıklı maddesinde, ZDS kapsamında olan yapıların malikler veya varsa intifa hakkı sahiplerinin, sigorta sözleşmelerini her yıl yenilemek zorunda oldukları düzenlenmiştir. Ancak, sigorta yaptırılması zorunlu olmasına rağmen, sigorta yaptırmayanlar için müeyyide uygulamak yerine kamu hizmetlerinden dışlanma şeklinde caydırıcılık içeren politikalar uygulanmaktadır.⁸

6305 sayılı Kanunu'nun "Yükümlülerin saptanması ve sigortanın kontrolü" başlıklı 11. maddesine göre tapu müdürlükleri, maliklerin veya intifa hakkı sahiplerinin taleplerine bağlı olarak tapu kütüğünde bu sigortaya tâbi bağımsız bölümler ve binalarla ilgili tescil işlemlerini veya tapuya kayıtlı taşınmazın kayda tâbi olmayan bir taşınmaza dönüşmesi hâli hariç olmak üzere terkin işlemlerini zorunlu deprem sigortasının yaptırıldığı ve işlem tarihi itibarıyla geçerli olduğu belgelenmedikçe yapılamayacağını ve zorunlu deprem sigortasının kapsamına giren binalar ve bağımsız bölümlerle ilgili olarak yaptırılan su ve elektrik abonelik işlemlerinde, ilgili kuruluşça zorunlu deprem sigortasının varlığı kontrol edilmesi öngörülmüştür.

⁷ Nuray Barlas, "Afet Sigortaları Kanunu'na Göre Zorunlu Deprem Sigortası Sözleşmesinin Tarafları", *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C. XV, S. 3-4, 2011, s. 115

⁸ Mustafa Hakan Şimşek, Coşkun Karaca, s.1210

ZDS yaptırılmamasının sonuçlarına ilişkin olarak 7269 sayılı “Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanunu’nun 29. maddesinin sekizinci fıkrasında “Zorunlu deprem sigortası kapsamındaki binalar için, bu Kanundan ve ilgili diğer mevzuattan doğan Devletin konut kredisi açma ve bina yaptırma yükümlülükleri, zorunlu deprem sigortası yaptırılmamış olmasının tespit edilmesiyle birlikte ortadan kalkar.” hükmüne yer verilerek gerçek bir müeyyide getirilmiştir. Bunun birlikte, anılan Kanuna eklenen geçici 26. maddede ise geçmişte gerçekleşen bütün depremler sayılarak, afetzedelere bu Kanun hükümleri gereğince hak sahibi olmak veya borçlandırmaları yapılmak kaydıyla kredi desteği sağlanmasına ilişkin olarak yukarıda verilen maddenin son fıkrasında belirtilen şartlar aranmaksızın işlem yapılacağı ve birinci fıkrada belirtilen işlemlerin yapılmasında maddenin üçüncü fıkrasında yer alan kısıtlamaların uygulanmayacağı öngörülmüştür. 13.04.2023 tarih ve 32162 sayılı Resmi Gazete’de ilan edilen Olağanüstü Hal Kapsamında Afet ve Acil Durum Yönetimi Alanında Alınan Bazı Tedbirlere Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 2. maddesinin beşinci fıkrasında “6/2/2023 tarihinde meydana gelen depremler nedeniyle genel hayata etkili afet bölgesi olarak kabul edilen yerlerde Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı fen heyetleri tarafından tespit edilmiş olan yıkık veya ağır hasarlı konut, işyeri ve ahır sahibi afetzedeler için 7269 sayılı Kanun hükümleri gereğince hak sahibi olmak ve borçlandırmaları yapılmak kaydıyla konut, işyeri, ahır ve her türlü altyapı ve sosyal donatıların inşası veya kredi desteği sağlanmasına ilişkin olarak anılan Kanun’un 29’uncu maddesinin sekizinci fıkrasında belirtilen hususlar aranmaksızın işlem yapılır. Ayrıca belirtilen işlemlerin yapılmasında aynı maddenin üçüncü fıkrasında yer alan kısıtlamalar da uygulanmaz” hükmüne yer verilerek, Kahramanmaraş depremleri olarak kabul edilen depremlerde Devletin konut ve konut kredisi verebileceği öngörülmüştür.

Diğer taraftan, söz konusu Kanunu’nun 29. maddesinin yedinci fıkrasındaki “Hasarlı bina veya işyeri sigortalı ise yapılacak yardımdan sigorta tutarı indirilmez” hükmü gereği ZDS kapsamında tazminat alınması, aynı zamanda Devlet’ten konut ve diğer yardımların alınmasını engellemez. Başka deyişle, her ikisini de eksiksiz alabilir, zira yukarıdaki Kanun maddesi nedeniyle Borçlar Kanunu’na göre sebepsiz zenginleşme sayılmayacaktır.

III. ZORUNLU DEPREM SİGORTASI MEVZUAT ÇERÇEVESİ VE UYGULANACAK GENEL HUKUK KURALLARI

6305 sayılı Afet Sigortaları Kanunu'nun uygulama detaylarını belirleyen ve halen yürürlükte olan Doğal Afet Sigortaları Çalışma Esasları Yönetmeliği, 15 Ağustos 2012 tarihinde 28385 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. ZDS Genel Şartları ise 587 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) geçerli olduğu dönemde 13 Mayıs 2011 tarih ve 27933 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. 6305 sayılı Kanun'un 13. maddesine göre sigorta teminatı, ödenmesi gereken ve diğer hususlar tarifelerle belirlenmektedir. Bu kapsamda hazırlanan ve yürürlükte olan Zorunlu Deprem Sigortası Tarife ve Talimat Tebliği 31.12.2016 tarihli ve 29935 üçüncü mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

DASK, 6305 sayılı Afet Sigortaları Kanunu'nun genel gerekçesinde *“Deprem gibi katastrofik riskler, çok büyük boyutlarda teminat sunumunu ve bunu karşılamak üzere büyük kaynak birikimini gerektirdiği için bu tür risklere karşı riske maruz ülkelerde, sigortacılık terminolojisinde “sigorta havuzu” adı verilen teşkilatlanmalara gidilmektedir. DASK, sigortacılıktaki bu anlayış esas alınarak kurulmuş bir kurumdur”* şeklinde belirttiği gibi DASK sigortacılıktaki sigorta havuzu anlayışı esas alınarak kurulmuş bir kurumdur.

Sigorta hukuku bakımından, ZDS, verdiği teminatın ve karşıladığı zararın niteliği gereği zarar sigortaları kategorisi altında yer alan mal sigortası niteliğindedir.⁹ Bu sigortanın özelliği gereği mal sigortalarına ilişkin bazı temel ilke ve kurallara ZDS özel mevzuatında da yer verilmiş (örneğin aşkın sigorta ve beyan yükümlülüğü ihlali gibi), bazılarına (örneğin eksik sigorta) ise yer verilmemiştir.¹⁰

Ülkemizde sigorta sözleşmelerine ilişkin genel kurallar (sözleşmenin unsurları ve kurulması, tarafların hak ve yükümlülükleri, sözleşmenin sona ermesi, yükümlülüklerin riayet edilmemesinin sona ermesi vs.) 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda “Sigorta Hukuku” başlığı altında 6. Kitap olarak düzenlenmiştir. Buna karşın sigortacılık alanında

⁹ Mehmet Somer, s.119

¹⁰ Kâmil Özbasan, “Zorunlu Deprem Sigortasında Sigorta Bedeli Kavramı ile Tarife Değişikliğinin Tazminat Tutarına Etkisine İlişkin Hukuki İnceleme”, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt: 97, Sayı: 2, Yıl: 2023, s. 204

faaliyet göstermek isteyen kişilerin sahip olmaları gereken koşullar, izin ve ruhsat almaları, izin ve ruhsatlarının iptali, uymak zorunda oldukları koşullar, faaliyetlerinin denetimi ve alınacak tedbir ve uygulanacak yaptırımlar gibi hususlar ise 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nda düzenlenmiştir. Genel olarak 6102 sayılı Kanun'un 6. Kitabının Sigorta Sözleşme Hukukunu, 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun ise Sigorta Murakabe/Denetim Hukukunu düzenlediği söylenebilir.

6305 sayılı Kanun'da 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'na yapılmış herhangi bir atf bulunmamakta, buna karşın 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun "Amaç ve Kapsam" başlıklı 1. maddesinin üçüncü fıkrasında; *"Sosyal güvenlik kurumları, Türkiye İhracat Kredi Bankası Anonim Şirketi ile bu Kanunun denetimle ilgili hükümleri hariç olmak üzere özel kanunlarına göre sigortacılık faaliyetinde bulunan diğer kuruluşlar bu Kanun kapsamında değildir"* denilmiştir. Bu itibarla 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun temel ilke ve esasları ile anılan Kanuna göre çıkarılmış olan alt düzenlemeler (Yönetmelik, Talimat, Genelge, Tebliğ vb. gibi) denetimle ilgili hususlar hariç DASK bakımından uygulanamayacaktır. Bununla birlikte, ZDS Genel Şartlarında 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 30. maddesine atıf yapıldığı ve uyumsuzluk halinde sigortalıların Sigorta Tahkim Komisyonu'na başvurabilecekleri ya da Ticaret Mahkemelerinde dava açabilecekleri belirtilmiştir.

6305 sayılı Kanunda DASK'ın kurulması ve faaliyetine ilişkin olarak tüm hususlar düzenlenmiş olduğundan, DASK hakkında 5684 sayılı Kanunu'nun sadece denetimle ilgili hükümlerinin, ZDS açısından ise Genel Şartlarda atıf yapılmış olması nedeniyle 5684 sayılı Kanun'un Tahkime ilişkin hükümlerinin geçerli olduğu kabul edilmelidir.

Türk Ticaret Kanunu'nun Sigorta Hukuku'na ilişkin hükümlerinin uygulama alanı bulması için ruhsat almış bir sigorta şirketinin bulunması şart olduğu, zira Türk Ticaret Kanunu'nun m.1401/2 hükmünde; *"Ruhsatsız bir şirket ile onun bu durumunu bilerek yapılan sigorta sözleşmeleri hakkında Türk Borçlar Kanunu'nun 604 ve 605 inci maddeleri uygulanır. Türkiye'de yerleşik olmayan sigorta şirketleriyle kurulan sigorta sözleşmelerinde bu hüküm uygulanmaz"* denildiğinden, ruhsat sahibi olmayan bir kimse ile akdedilen sigorta sözleşmeleri bakımından Türk Borçlar Kanunu hükümlerinin uygulanacağı belirtildiğinden, DASK'ın ruhsatı bulunmayan, kanunla kurulmuş, kendine özgü istisnai bir kurum

olduğu, bir sigorta şirketi olmadığı, faaliyette bulunmak için ruhsatı da mevcut olmadığından hatta ruhsata da ihtiyacı olmadığından Türk Ticaret Kanunu hükümlerine tabi olmayacağı, bu halde DASK ile girilen hukuki ilişkilerden doğan uyuşmazlıklarda Afet Sigortaları Kanunu ve diğer ikincil mevzuatlar uygulanması gerektiği, Afet Sigortaları Kanunu'nda Türk Ticaret Kanunu hükümlerinin uygulanabilmesine imkân veren bir atıf hükmü de bulunmadığından, özel kanun ve alt mevzuatta hüküm bulunmaması halinde ise 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun "Hukukun Uygulanması ve Kaynakları" başlıklı 1. maddesi gereğince kıyasen yorum yapılarak Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Kanunu hükümleri uygulama alanı bulabileceği iddia edilmektedir.¹¹

587 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin "Kurum kaynaklarının yetersiz kalması" başlıklı 17. maddesi "Kurum, sigortadan kaynaklanan toplam yükümlülüklerini ve sahip olduğu kaynakları dikkate alarak reasürans, sermaye ve benzeri piyasalardan sigortacılık tekniğinin gerektirdiği şekilde ve yeterli düzeyde koruma temin eder. Ancak, sigortalı hasarın beklenebilir üstünde olması ve bunun Kurum kaynaklarını ve temin edilen koruma miktarlarını aşması durumunda, ortaya çıkan zarar, Kurum kaynakları ve koruma miktarının toplamının zorunlu sigorta kapsamında ödenmesi gerekli toplam tazminata olan oranı dahilinde karşılanır" şeklinde bir hüküm ihtiva etmekte idi. Buna göre DASK'ın kaynakları mevcut talepler arasında oranlama yapmak suretiyle ödenmesi, ancak daha sonra gelen tazminat taleplere ilişkin de ödeme sorumluluğu bulunmamakta idi. Dolayısıyla bu madde nedeniyle tanzim edilen sözleşmelerin niteliği sigorta hukukçuları tarafından tartışılmıştır. Ancak 18 Ağustos 2012'de yürürlüğe giren 6305 sayılı Afet Sigortaları Kanunu'nda söz konusu madde kaldırıldığı için sigorta sözleşmesi niteliğine ilişkin tartışma da bitmiştir. Dolayısıyla ZDS sigorta sözleşmesi olup olmadığına ilişkin mevcut hukuki tartışmalarda, anılan Kanun öncesi hukuki görüşlerin dikkate alınmaması gerekmektedir.

DASK 6305 sayılı Afet Sigortaları Kanunu'nun genel gerekçesinde belirtildiği gibi sigorta havuzu anlayışı ile kurulmuş bir kurumdur.

¹¹ Vural Seven, <https://blog.lexpera.com.tr/dogal-afet-sigortaları-kurumunun-hukuki-durumu-ve-sozlesme-sonrasi-bilgilendirme-yukumlulugu/> (Erişim Tarihi: 23.05.2023)

Sigortacılıkta ve sigorta hukukunda 'sigortacı' kavramı hem sigorta şirketlerini (AŞ ve kooperatif) hem de sigorta havuzlarını kapsar ve her ikisi de sigortalıların tanımlanmış risklerine karşı teminat verirler. Bu kapsamda, Türk Ticaret Kanunu'nun 6. Kitabı da maddelerde özne olarak sigorta şirketi kavramı yerine sigortacı kavramını kullanmıştır. Şöyle ki, 6. Kitap'ta 219 tane 'sigortacı' ibaresi geçmiş iken, sadece iki maddesinde "sigorta şirketi" ifadesi kullanılmıştır. Sigorta şirketi ifadesinin birincisi, ruhsatsız sigortacılık yapılması halini düzenleyen 1401. maddenin ikinci fıkrasında ruhsatsız bir şirket ile onun bu durumunu bilerek yapılan sigorta sözleşmeleri hakkında Türk Borçlar Kanunu'nun 604 ve 605. maddeleri uygulanacağı, Türkiye'de yerleşik olmayan sigorta şirketleriyle kurulan sigorta sözleşmelerinde bu hüküm uygulanamayacağı öngörülmüştür. Bu durumda, ruhsat muhatabının sigorta şirketleri olması nedeniyle ruhsatsız sigortacılığı konusunda da onları muhatap alması normaldir. İkincisi hayat sigortalarında rücu ve temlik hususlarını düzenleyen 1491. maddenin üçüncü fıkrasında 1472. maddedeki halefiyet hükmünün hayat sigortalarında uygulanmayacağı, hayat sigortası sözleşmesi gereği, sigorta şirketinden kararlaştırılan sigorta bedelini tahsil eden sigorta ettiren ve mirasçıları ile rizikoya muhatap olan kişilerin mirasçılarınun, rizikonun gerçekleşmesine neden olan üçüncü kişiye karşı sahip olduğu tazminat alacağını sigorta şirketine temlik etmeleri geçersiz olduğu öngörülmüştür. Söz konusu madde de sigorta şirketi özellikle sayılmış olması hayat sigortalarında sigorta havuz uygulamasının ülkemizde olmamasıdır.

Sigortacılık Kanunu'nda sigorta şirketlerinin sadece anonim ve kooperatif şirket şeklinde kurulabileceği düzenlenmiş, doğal olarak ruhsat yükümlülüğü de AŞ veya Kooperatif Şirket şeklinde kurulmuş olan şirketler için getirilmiştir. Bu nedenle, ayrı bir Kanunla ve farklı bir hukuki statüde kurulan DASK ve TARSİM gibi sigorta havuzlarının yine Kanunla (Kararnameyle) kurulan SEDDK'dan ayrıca ruhsat almasının bir mantığı olmayacaktır. Diğer taraftan, TTK'da ruhsat sadece iki yerde konu edilmiştir; birincisi ruhsatsız faaliyet gösteren bir şirket için TBK 604 ve 605. maddelerinin tatbik edileceği, ikincisi ise olağanüstü hallerden biri olarak sayılan sigorta şirketinin ruhsatının iptali halinde sigorta ettirene fesih hakkı verilmesi ile alakalıdır. Sonuçta 'ruhsatsız sigortacılık yapma' ve olağanüstü halde 'ruhsat ip-

tali' durumlarının sözleşme hukuku alanındaki etkisi düzenlenmiştir, dolayısıyla ruhsat almaya tabi olmayan ve Kanunla kurulan sigorta havuzlar için bu maddelerin bir anlam ifade etmeyeceği açıktır.

Türkiye Cumhuriyeti Kanunları bir bütündür. Temel Kanunlar olan Türk Ticaret Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu, yine temel Kanun olan Türk Medeni Kanunu'nun devamı niteliğindedir. Özel kanunlarda hüküm bulunmayan haller bakımından temel kanunların, diğer bir ifade ile Türk Medeni Kanunu, Türk Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu'nun koruyucu hükümleri devreye girer. Özel kanunlarda temel kanunlara atıf yapılmamış olması, anılan temel kanunların emredici hükümlerinin görmezden gelinmesine yol açmaz. Konunun niteliğine göre özel kanunda hüküm bulunmayan her konuda temel kanunların koruyucu hükümleri mutlaka gözetilmelidir. Örneğin özel kanunda kötünîyetin veya gabin durumunun düzenlenmemiş olması halinde, o özel kanunun düzenlediği hukuki ilişkiye temel kanunların kötünîyet ve gabine ilişkin koruyucu hükümlerinin uygulanması önünde bir engel bulunmamaktadır. Yine özel kanunda, örneğin 6305 sayılı Kanunda olduğu gibi zamanaşımı konusu düzenlenmemiş ise bu durumda hukuki ilişkinin konusuna uygun olan genel Kanunun zamanaşımına ilişkin koruyucu hükümleri uygulanacaktır. Dolayısıyla sigorta sözleşmesi olduğu hususunda en ufak bir şüphe bulunmayan ZDS bakımından Afet Sigortaları Kanununda hüküm bulunmayan haller bakımından, sigorta sözleşmelerine ilişkin koruyucu hükümler içeren TTK hükümlerinin uygulanamayacağını ileri sürmek hukuken yanlış olacaktır. Kaldı ki 5684 sayılı Kanunda, denetimle ilgili hükümler hariç DASK'ın kapsam dışında olduğu belirtilmiş iken, 6102 sayılı Kanunu'nun Sigorta Sözleşme Hukukunu düzenleyen 6. Kitabında sigorta sözleşmelerine ilişkin herhangi bir istisna öngörülmemiştir. Nitekim, ZDS kaynaklı uyuşmazlıklara ilişkin olarak Sigorta Tahkim Komisyonu Hakem Kararları ile Yargıtay'ın bazı kararlarında TTK hükümleri esas alınmaktadır.¹²

Sigorta sözleşmesinden doğan bütün talepler, iki yılda zamanaşımına uğrar (ZDSGŞ. C.6). Bu hüküm gereksiz yere ZDSGŞ ile bir kez

¹² Örneğin, Yargıtay 4. HD. E.2021/10314, K.2022/4052 sayılı Kararı ve Sigorta Tahkim Komisyonunun 13.03.2021 Tarih ve 2020/İHK-7013 Sayılı İtiraz Hakem Heyeti Kararı

daha zikredilmiştir. Zira zaten sigorta sözleşmesinden kaynaklanan alacaklara ilişkin olarak TTK. m. 1268 hükmü bütün talepler için genel bir zamanaşımı süresi öngörmüştür. Bu hükme göre, sebepsiz yere ödenmiş bulunan primin veya sigorta bedelinin geri alınması alacakları dahil sigorta sözleşmesinden doğan bütün istemler, iki yılda zamanaşımına uğrar. TTK. m. 1268'in öngördüğü bu iki yıllık zamanaşımı süresini TTK. m. 6 hükmü karşısında tarafların değiştirmeleri mümkün değildir. Bir başka deyimle, TTK. m. 1268'in öngördüğü zamanaşımı süresini değiştiren sözleşme hükümleri geçersiz olup dikkate alınmazlar.¹³

Türk Ticaret Kanunu'nda "zorunlu mal sigortası" hakkında herhangi bir düzenleme olmadığı için bu Kanun'daki zorunlu sigortaya ilişkin mevcut düzenlemeler yalnızca "Zorunlu Sorumluluk Sigortaları" ile ilgili olduğu, sorumluluk sigortasının esasları ile mal sigortasına ilişkin esaslar birbirinden tamamen farklı olduğu ve bu nedenle Türk Ticaret Kanunu'nun "Zorunlu Sorumluluk Sigortaları" hükümlerinin doğrudan zorunlu mal sigortası niteliğinde olan "Zorunlu Deprem Sigortası"na uygulanması mümkün olmadığı iddia edilmektedir.¹⁴

6102 sayılı TTK'da "zorunlu sigorta" tabiri iki yerde geçmektedir. Zorunlu sigorta TTK'nın 6. Kitabının "Genel Hükümler" içerisinde yer alan "Fesih ve Cayma" başlıklı 1413. maddesinde aşağıdaki şekilde yer almıştır;

"a) Olağanüstü durumlarda fesih

MADDE 1413- (1) Sigortacının, konkordato ilan etmesi, ilgili sigorta dalına ilişkin ruhsatının iptal edilmesi veya sözleşme yapma yetkisinin kaldırılması gibi hâllerde; sigorta ettiren, bu olguları öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde sigorta sözleşmesini feshedebilir.

(2) Primlerin tamamını ödemişken sigorta ettiren konkordato ilan etmişse, sigortacı, bunu öğrendiği tarihten itibaren, bir aylık bildirim süresine uyararak, sigorta sözleşmesini feshedebilir.

(3) Zorunlu sigortalar ile prim ödemesinden muaf hâle gelmiş can sigortalarına ikinci fıkra uygulanmaz."

¹³ Şaban Kayıhan, s. 514-515

¹⁴ Vural Seven, <https://blog.lexpera.com.tr/dogal-afet-sigortalari-kurumunun-hukuki-durumu-ve-sozlesme-sonrasi-bilgilendirme-yukumlulugu/> (Erişim Tarihi: 23.05.2023)

Anılan Kanun hükmüne göre sigorta ettiren primlerin tamamını ödemediği konkordato ilan etmiş ise sigortacı, bu durumu öğrendiği tarihten itibaren, bir aylık bildirim süresine uyararak, zorunlu sigorta ve prim ödemesinden muaf hâle gelmiş can sigortaları hariç sigorta sözleşmesini feshedebilmektedir.

Burada “zorunlu sigortalar” tabirine yer verilmek suretiyle ayırım yapılmaksızın tüm zorunlu sigortalar (mal, sorumluluk ve can sigortaları) için aynı hükmün geçerli olduğu ortaya konulmuştur. Sorumluluk sigortası olan Karayolu Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortasında da anılan hüküm geçerlidir, can sigortası olan Karayolu Yolcu Taşımacılığı Zorunlu Koltuk Ferdi Kaza Sigortası ya da Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortasında da aynı durum geçerlidir.

6102 sayılı TTK'nın 6. Kitabının toplamda 14 maddeden oluşan Sorumluluk Sigortaları bölümünün sadece 1483 ve 1484. maddelerinin üst başlığı “Zorunlu sorumluluk sigortaları”dır.

“1. Sözleşme yapma zorunluluğu

MADDE 1483- (1) Sigortacılar, diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere, faaliyet gösterdikleri dalların kapsamında bulunan zorunlu sigortaları yapmaktan kaçınmazlar.

2. Zarar görenle ilişkide ifa yükümlülüğü

MADDE 1484- (1) Sigortacı, sigortalıya karşı ifa borcundan tamamen veya kısmen kurtulmuş olsa da zarar gören bakımından ifa borcu, zorunlu sigorta miktarına kadar devam eder.

(2) Sigorta ilişkisinin sona ermesi, zarar görene karşı ancak, sigortacının sözleşmenin sona erdiğini veya ereceğini yetkili mercilere bildirmesinden bir ay sonra hüküm doğurur.

(3) Zarar, sosyal güvenlik kurumları tarafından karşılandığı ölçüde sigortacının sorumluluğu sona erer.”

Buna göre, TTK'nın Genel Hükümler içinde zorunlu sigortalar ifadesi kullanılmış iken, sorumluluk sigortaları bölümü içinde sadece iki maddesi “zorunlu sorumluluk sigortaları” başlığı altında verilmiştir. Başka deyişle Genel Hükümler altında “zorunlu sorumluluk sigortaları” değil “zorunlu sigortalar” ibaresi kullanılmıştır.

ZDS bir sorumluluk sigortası olmadığı için 6102 sayılı Kanunu'nun zorunlu sorumluluk sigortalarını düzenleyen 1483 ve 1484. madde hü-

kümlerine tabi olduğu iddia edilemez. Ancak aynı durumu TTK'nın 1413. madde hükmü için söylemek pek mümkün gözükmemektedir. Sonuçta Türk Ticaret Kanunu'ndaki zorunlu sigortaya ilişkin mevcut düzenlemeler yalnızca "Zorunlu Sorumluluk Sigortaları" ile ilgilidir iddiası doğru değildir.

Zorunlu Deprem Sigortası; sigorta ettirenin tüm (gerçek) zararının karşılanması anlayışıyla oluşturulmadığı, Zorunlu Deprem Sigortası'nda amaç deprem ve depreme bağlı hasarların devletin üzerinde oluşturacağı yükü hafifletmek ve zarar görenlerin zararlarını belirli oranda önceden düşük primler ödemek suretiyle gidermeye yönelik teminat sağlamak olduğu, üzerine ihtiyari deprem sigortası yaptırılabilceği, ancak DASK tarafından yapılan Zorunlu Deprem Sigortası, standart bir sigorta sözleşmesi olarak görmek mümkün olmadığı iddia edilmektedir.¹⁵ Ancak, DASK'ın yaptığı işin ve akdettiği sözleşmelerin standart sigortacılık faaliyetinden ve sigorta sözleşmesinden bir farkı bulunmamaktadır. ZDS ile bildiğimiz diğer sigorta sözleşmeleri arasında teknik olarak herhangi bir fark bulunmamaktadır.

SEDDK, Zorunlu Deprem Sigortası Tarife ve Talimat Tebliği 31.12.2016 tarihli ve 29935 üçüncü mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış, ancak Sigorta ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu (SEDDK) tarafından inşaat maliyetlerindeki artışa göre sigorta konusu meskenin yeniden yapıma maliyetine (arsa değeri hariç) esas, metrekare bazında azami yeniden yapım maliyeti ile azami teminat tutarını belirleyerek Resmî Gazetede ilan edilmektedir. ZDS sigorta bedelinin belirlenmesinde Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yayımlanan yapı yaklaşık birim maliyetleri esas alınmıştır¹⁶. Ancak 7 Eylül 2019 tarih ve 30881 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan Zorunlu Deprem Sigortası Tarife ve Talimat Tebliğinde

¹⁵ Vural Seven, <https://blog.lexpera.com.tr/dogal-afet-sigortalari-kurumunun-hukuki-durumu-ve-sozlesme-sonrasi-bilgilendirme-yukumlulugu/> (Erişim Tarihi: 23.05.2023)

¹⁶ Söz konusu Tebliğde "Sigorta bedelinin tespitinde, sigorta edilen meskenin yapı tarzı için aşağıda belirtilen metrekare bedeli ile aynı meskenin brüt yüzölçümünün (veya yaklaşık yüzölçümünün) çarpılması sonucu bulunan tutar esas alınır. Zorunlu Deprem Sigortası yapılan bir meskenin sigorta bedeli 3 üncü maddede belirtilen azami teminat tutarından çok olamaz. Aşağıda belirtilen sigorta bedeli hesabına esas metrekare bedelleri her yıl Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yayımlanan yapı yaklaşık birim maliyetlerindeki değişim dikkate alınarak belirlenir." hükmü yer almakta idi.

Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ’de her yıl Emlak Vergisi Kanunu Genel Tebliği ekinde yer alan Binaların Metrekare Normal İnşaat Maliyet Bedellerini Gösterir Cetvelin dikkate alınması öngörülmüştür. Bu noktadan sonra ZDS teminatları yüksek inşaat maliyet enflasyonun da etkisiyle gerçek konut yeniden yapım maliyetlerinden önemli ölçüde ayrılmıştır. Sonuçta, DASK tarafından verilen teminat geçmişte gerçek zararı karşılayabilecek düzeyde iken, anılan Cetvel değişikliği ve son yıllarda inşaat maliyetlerindeki artışlar nedeniyle ZDS teminatları gerçek zararın (inşaat maliyeti) çok uzağında kalmıştır. Başka bir deyişle DASK geçmişte kısmi değil tam teminat verebilmekte idi. Nitekim 2011 yılı Van Depreminde DASK, poliçelerin büyük çoğunluğunda inşaat maliyetini karşılayacak düzeyde sigortalılara tazminat ödemesi yapmıştır. Dolayısıyla, DASK tarafından verilen teminat tutarının inşaat maliyetlerinin altında kalması nedeniyle kısmi sigorta haline dönüşen günümüz uygulamasını ‘ZDS standart bir poliçe değildir’ türünde, hiçbir hukuki gerekçe de göstermeden savunmaya çalışmak kanaatimize göre doğru değildir.

DASK’ın faaliyeti, kurulduğu günden bugüne kadar sigortacılık mevzuatı kapsamına dahil olarak değerlendirilmiş, bu nedenle çıkan uyuşmazlıklarda da Zorunlu Deprem Sigortası sigortacılık faaliyeti olarak değerlendirilerek hukuki görüşler oluşturulmuş ve anılan mevzuata göre kararlar verilmiştir. Şöyle ki, 6305 sayılı Kanun’un 3. maddesinde DASK “*Bu Kanuna göre sunulacak sigorta ve reasürans teminatları*” sunan bir kurum, madde gerekçelerinde ise “*sigorta havuzu*” olarak tanımlanmış, ZDS mevzuatının tamamında “*sigorta sözleşmesi*” ibaresi kullanılmış, ayrıca DASK kendisini sigortacı, akdettiği sözleşmeyi de sigorta sözleşmesi olarak gördüğünden olsa gerek ZDS Genel Şartlarında, uyuşmazlık halinde Sigortacılık Kanunu’nun 30. Maddesi kapsamında Sigorta Tahkim Komisyonuna başvurulabileceği öngörülmüştür. Bu kapsamda DASK, diğer sigorta şirketleri ve TARSİM gibi Sigorta Tahkim Komisyonuna üye bir kuruluştur.

Aynı şekilde DASK’ın zorunlu deprem sigortasına ilişkin faaliyeti sigortacılık olduğu için sigortacılık faaliyetinde bulunan diğer sigorta havuzların ve sigorta şirketlerin tabi olduğu denetim esaslarına göre denetimi öngörülmüş ve bugüne kadar açıklanan şekilde denetlenmiştir. Bugün DASK’ın SEDDK’nın denetimi altında olmasının nedeni de sigortacılık mevzuatı kapsamında denetlenmesi gerekliliğidir.

Kanaatimce, sigortanın bütün özelliklerini taşıdığı gözlenen zorunlu deprem sigortasının, tam anlamıyla bir sigorta olduğunda tereddüt edilmemelidir. Bu sigorta, özel düzenlemede hüküm bulunmayan hallerde, sigorta sözleşmeleri hakkındaki kurallara tabi olacaktır.¹⁷ Zorunlu deprem sigortası tümü ile sigorta tekniği içinde çalışmaktadır. Bu bakımdan yeterli kaynak bulunamaması veya kısmi ödeme yapılması gibi problemlerle karşı karşıya kalınmayacaktır. Reasürans teminatı vardır ve hasarlar toplanan fonla sınırlı olmaksızın verilen poliçe deprem teminatının limiti dahilinde karşılanacaktır. Her yıl toplanan primler gerek yurt içi ve gerekse yurt dışı yatırım araçları ile değerlendirilecek ve yıl sonunda gelirleri ile birlikte fonda toplanarak ileriki yıllar için kaynak oluşturulacaktır.¹⁸

Sonuçta, ZDS özel Kanunla (6305 sayılı Afet Sigortaları Kanunu) ihdas edilmiş olsa da ZDS sözleşmesi sonuçta bir sigorta sözleşmesidir. TTK 6. Kitabı ise sigorta sözleşme hukuku alanıdır. Sadece ZDS değil, trafik sigortası, devlet destekli tarım sigortaları gibi birçok sigorta özel Kanunla ihdas edilmiştir. Özel kanun ile kurulan sigortalar kendi mevzuatında konu hakkında özel düzenleme olmadığı durumlarda başka bir kanuna atf (trafik sigortalarında Türk Borçlar Kanuna yapılan atf gibi) yoksa, TTK'nin sigorta sözleşme hukuku hükümlerine tabidir. Bu nedenle, kendi özel kanunu olan ZDS bakımından hukuki değerlendirmelerin öncelikle 6305 sayılı Afet Sigortaları Kanunu ve kendi alt mevzuatına göre yapılması, özel kanun ve alt mevzuatında hüküm bulunamaması halinde ZDS ye uygulanabilir hükümler bakımından TTK hükümlerine gidilmesi gerekecektir. Ancak 6305 sayılı Afet Sigortaları Kanunu'nda hüküm bulunmayan hallerde normlar hiyerarşisi gereği, TTK'da koruyucu hükümleri düzenleyen 1452. ve 1486. maddelerde belirtilen hükümlerin emredici niteliği gözetilerek deprem sigortasına ilişkin alt mevzuata göre öncelikli olarak dikkate alınması gerekecektir. Şüphesiz 6305 sayılı özel kanunda hüküm bulunmayan haller bakımından genel anlamıyla TTK hükümlerine başvurulurken TTK hükümlerinin ZDS'nin hukuki niteliğine ve bu sigortanın oluşturulma amacına uygunluğunun değerlendirilmesi gerekecektir.¹⁹

¹⁷ Samim Ünan, "Zorunlu Deprem Sigortası", *Sigorta Hukuku Dergisi*, 2001, s.87

¹⁸ Şaban Kayıhan, s. 504

¹⁹ Kâmil Özbasan, s.204

IV. TAZMİNAT HESABI

Bu bölümde DASK mevzuatına ve DASK uygulamalarına göre tazminat hesaplama esasları ele alınacaktır.

4.1. Tam Zayi ve Kısmi Hasar Durumlarında Ödenecek Tazminat

ZDS Genel Şartlarının “B.3- Tazminatın Hesabı” başlıklı maddesine göre tam veya kısmi hasar olmasına bakılmaksızın, rizikonun gerçekleştiği yer ve tarihte, benzer yapı özellikleri göz önünde bulundurularak, binanın piyasa rayiçlerine göre hesaplanan yeniden yapım maliyeti -DASK’ın belirlediği metrekare azami yeniden yapım maliyeti ve azami sigorta bedelini aşmamak kaydıyla- esas alınacağı öngörüldüğü için ZDS kapsamında kısmi hasarlar da azami teminat tutarları kapsamında ödenir.

Kahramanmaraş depremlerinde esas alınan tarifelerin ilki, 17.11.2021 tarihli Resmî Gazete’de yayınlanan ve aynı tarihte yürürlüğe giren Zorunlu Deprem Sigortası Tarife ve Talimat Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ’de yapı tarzına göre m² bazında azami teminat bedeli aşağıdaki şekilde ilan edilmiştir;

Yapı Tarzı	Azami Metrekare Bedeli (TL)
Betonarme (Çelik veya betonarme taşıyıcı karkas bulunan yapılar)	1.508
Diğer (İlk gruba girmeyen yapılar)	1.040

Bu Tebliğe göre azami sigorta bedeli ise, bütün yapı tarzları için 320.000 TL’dir.

Bu tarihten sonra 25.08.2022 tarih ve 31934 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan Emlak Vergisi Kanunu Genel Tebliği (Seri No: 81) ZDS poliçelerinde azami m² ve sigorta bedeline esas olan 2023 yılı için binaların normal m² inşaat maliyet bedellerini gösterir cetvel ilan edilmiştir.

25.11.2022 tarihli Resmî Gazete’de yayınlanan ve aynı tarihte yürürlüğe giren Zorunlu Deprem Sigortası Tarife ve Talimat Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ’de yapı tarzına göre m² bazında azami teminat bedeli aşağıdaki şekilde ilan edilmiştir;

Yapı Tarzı	Azami Metrekare Bedeli (TL)
Betonarme (Çelik veya betonarme taşıyıcı karkas bulunan yapılar)	3.016
Diğer (İlk gruba girmeyen yapılar)	2.080

Bu Tebliğe göre azami sigorta bedeli ise, bütün yapı tarzları için 640.000 TL'dir.

Türkiye'de ZDS kapsamında ödenecek sigorta primi, binanın doğal afette zarar görme riskine göre hesaplanmaktadır. Fakat binaların deprem hasar görebilirlik riski hesabında kullanılan parametreler (binanın bulunduğu deprem bölgesi, bina yapı tarzı, yüzölçümü) (www.dask.gov.tr) oldukça yetersizdir.²⁰ Sigortalının teminat tutarı (sigorta bedeli) – metrekare bazında azami yeniden yapım maliyeti (3.016 TL) ve azami teminat tutarını (640.000 TL) geçmemesi kaydıyla – kalite ve aşınma durumuna bakılmaksızın meskenlerinin büyüklüğüne ve yapı tarzına göre belirlenir.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın 11.02.2023 tarih ve 32101 sayılı Resmi Gazete yayınlanan ve 01.01.2023 tarihinden itibaren geçerli olan Mimarlık ve Mühendislik Hizmet Bedellerinin Hesabında Kullanılacak 2023 Yılı Yapı Yaklaşık Birim Maliyetleri Tebliğindeki metrekare yapı birim maliyetleri III. Sınıf A Grubu konutlar (3 kata kadar - asansörsüz) için 4.600 TL, B Grubu konutlar (yapı yüksekliği 21,50 m'den az) için 6.350 TL, IV. Sınıf B Grubu müstakil veya ikiz konutlar (bağımsız bölümler brüt 151 m² - 600 m² villalar, teras evler, dağ evleri, kaymakam evi ve benzeri) için 8.100 TL, C Grubu konutlar (yapı yüksekliği 30,50 m ile 51,50 m arası) için 8.825 TL olarak belirlenmiştir. Yapı yaklaşık birim maliyetleri, yapının mimarlık hizmetlerine esas sınıfları dikkate alınarak KDV hariç, genel gider (%15) ve yüklenici karı (%10) dahil belirlenir.

29.03.2022 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan 5359 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile konut teslimlerindeki KDV oranları yeniden

²⁰ Yavuz Kılağız, Ahmet Baran, İsmet Ulusu, "Deprem Sigortası Primi Hesaplama-sında Kullanılmak Üzere Geliştirilmiş Deprem Hasar Görebilirlik Riski Bulan Bir Bulanık Uzman Sistem Tasarımı", İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 20 Sayı: 2, 2006, s. 242

düzenlenerek konutların net alanının 150 m²'ye kadar olan kısmı için %10 (6306 sayılı Kanun kapsamında rezerv yapı alanı ve riskli alan olarak belirlenen yerler ile riskli yapıların bulunduğu yerlerde dönüşüm projeleri çerçevesinde yapılan konutlarda %1), 150 m²'nin üzerindeki kısımlar içinse (6306 sayılı Kanun kapsamındakiler dahil) %20 olarak belirlenmiştir.

Sonuçta, inşaat sektöründe deprem sonrası talep artışı nedeniyle oluşan talep enflasyon etkisi ve pahalı bir sistem olan tünel kalıp sistemi sonucu TOKİ'nin deprem bölgesinde konutları metrekare bazında 15.000 TL bedelle inşa ettiği dikkate alınırsa, DASK Tarifesine esas aldığı ölçeği 07.09.2019 tarihinde değiştirmemiş olsa idi Kahramanmaraş depremlerinde metrekare bazında ortalama 10.000 TL ödeme yapması söz konusu olacaktı. Bu durumda sigortalıların gerçek zararının mevcut tarifeye (1.508 TL/m²) göre %10 karşılanırken, eski ölçeğe göre belirlenecek bir tarifede tamamen karşılanmış olacaktı. Ancak, deprem sonucu artan inşa maliyetleri ve TOKİ'nin tünel kalıp sistemi ek maliyeti göz ardı edildiğinde eski ölçeğe göre belirlenecek bir tarifede deprem anındaki inşa maliyetine (10.000 TL/m²) yakın bir tazminat ödenmesi söz konusu olacaktı.

2011 yılındaki Van depreminde, ZDS teminatları için Bakanlık tarafından yayımlanan yapım maliyetleri esas alındığı için sigorta bedeli, gerçek inşa maliyetlerine oldukça yakın bir seviyedeydi. Ancak, bu durumun, Emlak Vergisi Cetveline geçilmesi ve son yıllarda yaşanan COVID-19 salgını, enflasyon artışları ve en son Ukrayna-Rusya savaşı gibi etkenlerle birlikte ülkemizde inşaat maliyetlerinin önemli ölçüde artması sonucunda, sigorta bedelinin gerçek maliyetten önemli ölçüde uzaklaştığı görülmüştür.

Bir diğer önemli konu ise zorunlu deprem sigortasının, diğer sigortalar gibi riziko gerçekleştiği andaki değerler üzerinden tazminat ödemesidir. Ancak, Kahramanmaraş depreminde olduğu gibi, depremi takip eden dönemde konut talebinin artması ve buna karşın arzın sınırlı olması, inşaat maliyetlerinin aşırı şekilde yükselmesine neden olmaktadır. Bu sebeple ZDS ve İDS kapsamında ödenen tazminatlar, ödeme tarihi itibarıyla depremedelerin zararını karşılamada yetersiz kalacaktır.

Sonuçta, DASK'ın sağladığı metrekare bazında 3.016 TL teminatın, ülkemizin birçok yerinde ve konut tipine göre gerçek sigorta değerinin çok altında olduğu anlaşılmıştır.²¹

Diğer bir yandan, her bir hasar durumunda, sigorta bedelinin %2'si oranında bir tenzil muafiyeti uygulanmaktadır. Başka bir deyişle, DASK, hasarın bu muafiyet miktarını aşan kısmından sorumlu olup sigorta bedelinin %2'sine denk gelen tutarı ödemez. Örneğin, 100 metrekarelik bir konutta hesaplanan 301.600 TL sigorta bedelinin %2'sine denk gelen 6.032 TL, hiçbir koşulda ödenmez. Muafiyet uygulaması açısından, her bir 72 saatlik dönem bir hasar olarak kabul edilir. Bu bağlamda, Kahramanmaraş'ta aynı gün üst üste meydana gelen iki depremde toplam hasar üzerinden bir kez muafiyet uygulanır. Bu kapsamda, 06.02.2023 tarihindeki ilk depremden itibaren 72 saat sonrasındaki artçı depremler ve 20.02.2023 tarihindeki Hatay depremleri, Kahramanmaraş depremlerinden ayrı bir deprem olarak kabul edilir ve bu depremlerde yeni veya artan zarar durumları ayrı bir tazminata hak kazanır. Ancak, ilk depremde oluşan hasar durumu (örneğin, hafif hasarlı) belirlenmeden, yeni bir deprem nedeniyle hasar durumu (örneğin, orta veya ağır hasarlı) değişen veya yıkılan konutlarda, zararın sebebi konusunda deprem bazında ayırıştırma yapmak zordur. Bu durumda, tespit edilen hasarın en son gerçekleşen depremden kaynaklandığı kabul edilmelidir.

Bu anlatımlardan sonra betonarme binalarda konutların tam hasar sayılması halinde ödenecek tazminat hesabı tablosu:

Metrekare	Yeniden Yapım Bedeli (m ²)	Sigorta Bedeli	Muafiyet	Tazminat
100	3.016	301.600	2%	295.568
200	3.016	603.200	2%	591.136
300	3.016	640.000*	2%	627.200

* Yeniden yapım maliyeti, azami teminat tutarını aşamaz.

²¹ Kahramanmaraş depremlerinden etkilenen illerde TOBB'un öncülüğünde yapılan yardım kampanyalarında TOKİ modelinde inşa edilecek evlerin metrekare maliyetinin yaklaşık 15 bin TL olduğu dikkate alınrsa, ZDS'nin 3.016 TL teminatı çok düşük kalmaktadır. Bkz. <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/ito-baskani-avdagic-istanbul-is-dunyasina-deprem-konutlari-icin-cagri-yapti-bir-metrekare-de-siz-bagislayin-42251706> (Erişim Tarihi:17.04.2023)

Diğer yapı tarzlarında tam hasar sayılması halinde ödenecek tazminat hesabı tablosu:

Metrekare	Yeniden Yapım Bedeli (m ²)	Sigorta Bedeli	Muafiyet	Tazminat
100	2.080	208.000	2%	203.840
200	2.080	416.000	2%	407.680
300	2.080	640.000*	2%	627.200

* Yeniden yapım maliyeti, azami teminat tutarını aşamaz.

DASK, Kahramanmaraş depremlerinde kendi ekspertiz yaptırmasının uzun zaman alacak olması ve maliyetli olmasından dolayı, tazminat ödemelerinde pratik olarak önemli ölçüde Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın belirlemelerini esas almaktadır.

13.04.2023 tarihli ve 32162 sayılı Resmi Gazete'de ilan edilen Olağanüstü Hal Kapsamında Afet ve Acil Durum Yönetimi Alanında Alınan Bazı Tedbirlere Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 2. maddesinin altıncı fıkrasında "6/2/2023 tarihinde meydana gelen depremler nedeniyle genel hayata etkili afet bölgesi olarak kabul edilen yerlerde orta hasarlı olarak tespit edilen ve güçlendirilmesi fen ve sanat kurallarına göre elverişli olmadığı için yıktırılan konut, işyeri ve ahırla ilgili 7269 sayılı Kanununun, 29 uncu maddesinin üçüncü ve sekizinci fıkraları hariç olmak üzere, ağır hasarlı konut, işyeri ve ahıra ilişkin hükümleri uygulanır" hükmü getirilerek, Kahramanmaraş depremleri olarak kabul edilen depremlerde orta hasarlı binaların yıkılmasına karar verilmesi halinde ağır hasarlı sayılacakları kabul edilmiştir. Bu kapsamda, DASK, orta hasarlı konutlarda ilk olarak sigorta bedelinin %50 sini ödemekte, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yıkım kararı alındıktan sonra ise sigorta bedelinin geri kalan %50'sini ödemektedir.

Kısmi hasarlarda (güçlendirme yapılması, yıkılan duvarların örülmesi, kırılan fayansların yenilenmesi, duvar çatlaklarının kapatılıp boyanması gibi) ise tazminat hesabı sigorta bedelini geçmemek kaydıyla deprem anındaki piyasa rayıçlerine göre hesaplanmaktadır. DASK, Kahramanmaraş depremlerinde yüzbinlerce sayıda hafif hasarlar olduğu ve bunların ekspertiz süreçlerinin uzun süreceği gerekçesiyle, pratik bir yöntem olarak 75.000 TL üst limit olmak üzere poliçede belirtilen bedelin %15'inin tazminat olarak ödemektedir. Bu durumda 100 metrekare

re üzerinden ZDS olan bir konuta, eski tarife üzerinden 22.620 TL, yeni tarife üzerinden 45.240 TL tazminat ödenecektir. DASK, pratik yöntemle göre ödenen tazminat tutarına itiraz edenlere eksper ataması yapmakta ve sigortalının ortak alandaki hasar payları dahil konut hasarı ödenen tazminatta fazla çıkması halinde aradaki farkı ödemektedir.

Bununla birlikte yıkılmayacak orta hasarlı binalarda tazminat olarak ödenen sigorta bedelinin %50 sine itiraz edilmesi ve Bakanlıkça 'hasarsız' diye belirlenen ancak sigortalı konutlarda hasar olması halinde tayin edilen eksper tarafından tespit edilen bedel tazminat olarak ödenmektedir.

DASK Kahramanmaraş depremlerinde ekspertiz raporlarına göre belirlenen tutarlar sigorta bedelinin oranına (%15 veya %50) göre ödenen tazminat tutarlarının altında kalması halinde sigortalıdan tazminat iadesi talep etmemektedir. Ayrıca bütün tazminat ödemelerinde %2 oranındaki muafiyet uygulamasını kaldırmıştır.

Diğer yandan, banka kredisi nedeniyle düzenlenen ZDS poliçelerinin üzerinde dain-i mürtehin olarak bankalar yazıldığından, DASK hafif hasarlarda tazminatları sigortalılar yerine bankalara ödemektedir. Ancak, az hasarlı konutlar yıkılmayacağı ve bankaların daha sonraki depremlerde konut üzerindeki öncelikli tazminat hakkı aynen korunduğu için sigortalının konutunda tekrar oturabilmesini teminen gerekli onarım bedelinin bankalar tarafından kredi borcundan indirilmesinin doğru olmadığı düşünülmektedir. Nitekim, kısmi hasarlarda DASK'ın doğrudan sigortalıya ödeme yapmasında daini mürtehinin muvafakatine gerek olmadığına ilişkin Yargıtay'ın kararları bulunmaktadır. (Yargıtay 17.hukuk dairesi, 2019/4447 E., 2020/3225 K.)

4.2. Eksik ve Aşkın Sigorta Durumlarında Ödenecek Tazminat

ZDS teminatı tanzim tarihi itibarıyla konutun gerçek yeniden yapım maliyeti kadar ise tam sigorta, altında ise kısmi sigorta söz konusu olur. ZDS teminatının yeniden yapım maliyetinin bir kısmına karşılık gelmesi (kısmi sigorta) halinde konut sahipleri sigorta şirketlerine müracaat ederek teminatsız kalan kısmı ihtiyari deprem sigortası ile tamamlayabilirler. ZDS poliçeleri ister tam sigorta isterse kısmi sigorta olsun, sigorta ettirenin beyanına dayalı yapıldığı için eksik sigorta veya aşkın sigorta durumları olabilmektedir.

Eksik Sigorta Halleri

Zorunlu Deprem Sigortası Genel Şartlarda “aşkın sigorta”nın aksine “eksik sigorta” başlığında bir maddeye yer verilmemiştir. Bununla birlikte ZDS poliçeleri sigorta ettirenin beyanı üzerine tanzim edildiğinden, sigorta ettirenin poliçe esnasında ek prim gerekli hususlarda (eksik yüzölçümü, yapı tarzı yanlışlığı vs.) gerçeğe aykırı beyanda bulunulmuşsa ve bu durum depremden sonra öğrenilmişse, tazminat, alınan prim ile alınması gereken prim arasındaki orana göre ödenir.

Bireysel Kredilerle Bağlantılı Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliğinin 6. maddesine göre kredi ile bağlantılı olarak yapılacak sadece ihtiyari sigortalarda, kredi ilgisinin menfaatinin sigorta edilmesi, sigorta sözleşmesi ile sunulan teminatların kredi konusu ve kredi kullananın ihtiyaçları ile uyumlu olması esastır. Buna karşın söz konusu Yönetmeliğin 10. maddesinin dördüncü fıkrasında, konut finansmanı kapsamında kullanılan kredilerle ilgili olarak kredi konusu konut için yapılan sigortanın bedeli kredi tutarından bağımsız olduğu ve bu sigortalarda, sigorta bedeli konutun yeniden yapım maliyeti esas alınarak belirleneceği, ancak bu maliyetin tespitinde arsa değerinin dikkate alınmayacağı öngörülmüştür. Buna göre, bankalar krediyi verdikleri konutların gerçek yüzölçümünü bildiklerinden, ZDS Tarife ve Talimatlarına göre doğru metrekare üzerinden DASK poliçesi yapmaları zorunludur. Dolayısıyla kredi tutarına göre düşük m² üzerinden düşük sigorta teminatlı ZDS poliçeleri tanzim edilmesi halinde, söz konusu Yönetmeliğe aykırı sigorta yapılmış olacaktır.

Kahramanmaraş depremlerinin etkilediği bölgelerde ZDS ile sigortalı konutların neredeyse üçte birinde elektrik ve su abonelik işlemlerini gerçekleştirebilmek için DASK tarafından belirlenen en düşük prim olan 90 lira ödemek suretiyle 39 m² üzerinden sigortalandığı anlaşılmıştır.²²

ZDS poliçeleri, sigorta ettirenlerin beyanlarına dayanarak oluşturulmaktadır ve özellikle kiracıların su ve elektrik abonelikleri için talep edilen zorunlu deprem sigortasında, çok düşük metrekare beyanları nedeniyle SEDDK ve DASK'ın minimum bir prim belirlediği

²² <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/noyan-dogan/depremden-ortaya-cikti-konutlar-39-metrekare-gosterilmis-42256091> (Erişim Tarihi: 25.04.2023)

anlaşmıştır. Ancak, Türkiye'deki konutların ortalama brüt metrekare yüzölçümüyle uyuşmayan bu belirleme, günümüzde bu sigortanın amaçları açısından önemli bir tartışma konusu haline gelmiştir. Kanatime göre, su ve elektrik aboneliklerinde gerçek metrekareyi gösterir belge ibraz edilmesi şartı getirilmesi gerekirdi.

Diğer taraftan, Kahramanmaraş depremlerinde ZDS poliçelerinde tapu bilgisi, sigortalı isim soyadı veya adres bilgisi gibi yanlışlıkların da çok olduğu anlaşılmalı birlikte, bu tür yanlışlıklar ek prim gerektiren hususlar olmadığından eksik sigortaya neden olmamaktadır.

Aşkın Sigorta Halleri

Söz konusu Genel Şartların "A.5- Aşkın Sigorta" başlıklı maddesine göre sigorta bedeli, sigortalanan meskenin yeniden yapım maliyetini aşarsa, sigortanın bu bedeli aşan kısmı geçersizdir. Sigorta süresi içinde durumdan haberdar olan DASK, sigorta bedelini indirir ve cari yıla ait fazla alınan primi sigorta ettirene gün esaslı üzerinden iade eder.

Sigorta ettirenin poliçe esnasında gerçeğe aykırı beyanı (fazla yüzölçümü vs.) sonucu sigorta bedeli olduğundan fazla belirlenmişse ve bu durum DASK tarafından depremden sonra öğrenilmişse, sigortalanan meskenin gerçek m² göre belirlenen yeniden yapım maliyetini aşan sigorta bedeli ödenmez ve buna isabet eden kısma ilişkin prim iade edilir.

4.3. Avans Uygulamaları

ZDS mevzuatına göre esasları SEDDK tarafından belirlenmek üzere deprem sonrasında sigortalılara avans ödemesi yapılması mümkündür. Avans ödenip ödenmemesi, avans tutarı ve avansın kapsamı DASK'ın önerisi üzerine SEDDK tarafından kararlaştırılmaktadır.

SEDDK tarafından 27.02.2023 tarihinde yayınlanan 2023/10 sayılı Genelgede, az hasarlı konutlar hariç, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından ilgili binaya ilişkin yapılan yıkık, acil yıkılacak, ağır hasar veya orta hasar tespitlerinin yasal itiraz sürelerini tamamlamış ve kesin hasar tespit raporuna dönüşmüş olması halinde, orta hasarlı binalar için sigorta bedelinin %10'u, diğerlerinde ise %20'sinin başvuru tarihini müteakip 8 gün içinde DASK tarafından hak sahibine avans olarak ödeneceği açıklanmıştır.

4.4. Tazminat Ödeme Zamanı ve Sonuçları

ZDS sözleşme ile sigorta edilmiş binalarda meydana gelen zararın nedeni, niteliği ve miktarı DASK'ın veya yetkili kıldığı kimselerin belirlemelerine göre taraflar arasında yapılacak anlaşmayla tespit edilir. Büyük ölçekli bir hasar meydana gelmesi durumunda DASK, hasar tespitlerinin süratle yapılabilmesini teminen teknolojik olanaklardan da yararlanarak basitleştirilmiş hasar tespit uygulamaları geliştirebilir.

Tazminat miktarının yasa ve bu polişe hükümlerine göre tespit edilmesinden sonra DASK, sigorta bedelini aşmamak kaydıyla kesinleşmiş olan tazminat miktarını en geç takip eden bir ay içerisinde hak sahibine ödemek zorundadır.

6305 sayılı Afet Sigortaları Kanunu'nun "Sigortalının sorumluluğu" başlıklı 12. maddesinde yer alan; "*Malik veya intifa hakkı sahibi, binanın ve her bir bağımsız bölümün projeye aykırı olarak ve taşıyıcı sistemi olumsuz yönde etkileyecek şekilde tadil edilmesine veya zayıflatılmasına karşı gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.*

(2) *Malik veya intifa hakkı sahibi, hasarın projeye aykırı olarak ve taşıyıcı sistemi olumsuz yönde etkileyecek tadilat nedeniyle ortaya çıktığının tespit edilmesi durumunda, sigortadan tazminat alma hakkını kaybeder.*" hükmü gereği sigortalının hasarın oluşmasına etken olacak işlemlerden kaçınması gerekmektedir. Aksi halde sigortadan tazminat alma hakkını kaybeder.

DASK, yaptığı tazminat ödemesi tutarınca hukuken sigortalının yerine geçer ve sigortalının zarardan dolayı üçüncü şahıslara karşı dava hakkı varsa bu hak, tazmin ettiği bedel nispetinde DASK'a intikal eder. Başka bir deyişle örneğin, sigortalının kusuru olmaksızın binanın kolonunun kesilmesi gibi nedenlerle deprem sonucu bina daha fazla hasarlanmış veya yıkılmış ise DASK tazminatı sigortalıya ödedikten sonra TTK'ya göre halefiyet hakkı kapsamında kolon kesen kişi/kişilerden ödediği tazminatı tahsil etmek için rücuda bulunabilecektir.

Deprem sonucu tam hasar meydana geldiği takdirde, tazminatın ödenmesi ile birlikte sigorta teminatı sona erer. Kısmi hasar halinde ise sigorta bedeli, rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren ödenen tazminat tutarı kadar eksilir.

Binanın taşıyıcı sistemine etki eden hasarlarla ilgili olarak, teminatın tekrar işlerlik kazanabilmesi için konutun eksper raporunda belirtilen makul süre içinde onarılması gerekmektedir. Aksi takdirde poliçe vadesi süresince oluşabilecek müteakip hasarlar ödenmez. Sigorta bedelinin eksildiği hallerde, hasarlı binanın, hasardan bir gün önceki haline getirildiği tarihten itibaren başlamak üzere, gün esaslı ile prim alınmak suretiyle sigorta bedeli yükseltilir.

Diğer taraftan, ZDS Genel Şartlarının "B.1- Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde, Sigorta Ettirenin ya da Sigortalının Yükümlülükleri" başlıklı maddesinde, sigortalılar yönünden DASK'ın isteği üzerine zarar miktarıyla delilleri saptamaya, rücu hakkının kullanılmasına yararlı ve sigorta ettiren için sağlanması mümkün gerekli bilgi ve belgelerin gecikmeksizin DASK'a verilmesini zorunlu kılmıştır.

DASK, ZDS kapsamında avans veya tazminat ödemelerinde sigortalıları "riziko (deprem) tarihinde geçerli olan poliçemde yer alan sigorta bedeli kapsamında olduğunu" ve "başkaca alacağını kalmadığını kabul ediyorum" anlamında bir metni onaylamak zorunda bırakmaktadır. Ancak depremin oluşturduğu felaketin müzayaka hali olduğu dikkate alındığında, bu şekilde bir belge imzalanmış olsa bile hukuken geçersiz olacağı düşünülmektedir. Nitekim, Yargıtay 1. Dairesi 2019/2501 sayılı Kararında gabini "*aşırı yararlanma (gabinden) söz edilebilmesi, objektif unsur olan edimler arasındaki aşırı oransızlık yanında, bir tarafın darda kalması, tecrübesizlik, düşüncesizlik (hafiflik) hallerinin bulunması, diğer yanın ise yararlanmak, sömürmek kastını taşıması biçiminde iki sübjektif unsurun dahi gerçekleşmesine bağlıdır*" şeklinde tanımlamıştır.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1420. maddesi gereği sigorta sözleşmesinden doğan bütün istemler, alacağın muaccel olduğu tarihten başlayarak iki yıl geçmekle zamanaşımına uğrar. Dolayısıyla sigortalılara zamanaşımını durduran veya kesen haller bulunmadıkça, depremden itibaren iki yıl içinde DASK'tan tazminat talep edebilir.

V. ZEYİLNAME HUSUSU

Zeyilname kelime olarak sigorta sözleşmesi kurulduktan sonra sigorta süresi içinde sözleşme özel şartlarında, sigortalı ve sigorta teminatlarının değişimi gibi hususlarda ek sigorta sözleşmesi yapılması anlamına gelmektedir.

DASK, 25.11.2022 tarihinden önce tazmin edilen ve Kahramanmaraş depremleri esnasında yürürlükte olan poliçelerde beyan edilen konutun yüzölçümüne göre eski tarifeye göre belirlenen sigorta bedelleri, 25.11.2022 tarihinde ilan edilen yeni tarifedeki azami teminat tutarını geçmemek kaydıyla m² bazında azami yeniden yapım bedeli üzerinden zeyilname yapılmak suretiyle güncellenmemişse, Genel Şartların "B.3- Tazminatın Hesabı" başlıklı maddesine göre tam veya kısmi hasar olmasına bakılmaksızın, rizikonun gerçekleştiği yer ve tarihte, benzer yapı özellikleri göz önünde bulundurularak, binanın piyasa rayiçlerine göre hesaplanan yeniden yapım maliyeti - poliçede eski tarifeye göre belirlenerek yazılan sigorta bedelini aşmamak kaydıyla - esas olarak tazminat ödemektedir. Başka bir deyişle DASK, tazminat talebinin yukarıda anlatıldığı şekilde belirlenen sigorta bedelinden fazla olamayacağı hükmüne istinaden eski tarife üzerinden ödeme yapmakta, fazlaya ilişkin kısımları ise ret etmektedir.

Bu durumda Kahramanmaraş depremlerinde sigortalılara eski tarifeye göre ödenecek tutarlar aşağıdaki şekilde olacaktır.

Betonarmelerde konutların tam hasar sayılması halinde örnek konut yüzölçümlerine göre ödenecek tazminat hesabı tablosu:

Metrekare	Yeniden Yapım Bedeli (m ²)	Sigorta Bedeli	Muafiyet	Tazminat
100	1.508	150.800	2%	147.784
200	1.508	301.600	2%	295.568
300	1.508	320.000*	2%	313.600

* Yeniden yapım maliyeti azami teminat tutarını aşamaz.

Diğer yapı tarzlarında tam hasar sayılması halinde örnek konut yüzölçümlerine göre ödenecek tazminat hesabı tablosu:

Metrekare	Yeniden Yapım Bedeli (m ²)	Sigorta Bedeli	Muafiyet	Tazminat
100	1.040	104.000	2%	101.920
200	1.040	208.000	2%	203.840
300	1.040	320.000*	2%	313.600

* Yeniden yapım maliyeti azami teminat tutarını aşamaz.

Kısmi hasarlarda da tazminat hesaplamalarında rizikonun gerçekleştiği yer ve tarihte benzer yapıların güncel onarım bedellerinin dikkate alınması öngörülmüş olmakla birlikte eski tarife göre belirlenen sigorta bedelinin üstünde kalan onarım bedelleri ret edilmektedir.

Önceki depremlerde, gerçek zarar ile DASK'ın teminatları arasında büyük bir fark olmadığı için ciddi hukuki tartışmalar yaşanmamıştı. Ancak son beş yılda ZDS poliçeleri için ilan edilen tarife ve talimatlarında m2 bazında azami yeniden yapım maliyeti ve azami teminat tutarı artışları %10 ila %20 arasındayken, 25.11.2022 tarihinde ilan edilen tarife ve talimatta %100 oranında teminat artışı yaşanması, DASK'ın hatalarının daha fazla fark edilmesine ve hukuki tartışmaların artmasına yol açtı.

31.12.2016 tarihli ve 29935 üçüncü mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Zorunlu Deprem Sigortası Tarife ve Talimat Tebliğinde her sene değişen güncel yapım maliyetlere göre azami teminat tutarları ve azami metrekare bazlı yeniden yapım maliyeti ilişkin her yıl güncel değerlere değiştirilmiş ve Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Söz konusu Tebliğde yapılan değişiklik öngören Tebliğlerde, 27.12.2019 tarih ve 30991 sayılı Tebliğde "teminat" başlıklı aşağıdaki geçici madde konulmuştur.

"GEÇİCİ MADDE 1 - (1) Bu maddeyi ihdas eden Tebliğin yayımı tarihi öncesinde akdedilen ve teminat başlangıç tarihi 1/1/2020 ve sonrası olan sigorta sözleşmeleri, herhangi bir ek prim alınmaksızın bu Tebliğ kapsamındaki teminatlara tabidir."

Söz konusu geçici maddeye göre bu Tebliğden (27.12.2019 tarihinden) önce akdedilen ve teminat başlangıç tarihi 1/1/2020 ve sonrası olan sigorta sözleşmelerinde herhangi bir zeyilname ve ek prim alınmaksızın güncel tarife üzerinden ilan edilen teminatların geçerli olduğu öngörülmüştür. Ancak söz konusu Tebliğden önce tanzim edilen ve teminat başlangıcı 01.01.2020 olan poliçe sayısı belki 3-5 tane geçmeyecektir. Bu durumda bu geçici maddenin konulma amacının Tebliğin geçerlilik tarihinin en geç takvim yılı başı olması için, Tebliğin çok gecikerek 01.01.2020 tarihinden sonra yayınlanması halinde sadece Tebliğ yayın tarihi ile 01.01.2020 tarihi arasında tanzim edilen poliçeler için zeyilname yaptırma mecburiyeti kaldırılması olduğu anlaşılmıştır. Söz konusu otomatikman güncel azami teminatların geçerli olacağı

geçici madde; 19.01.2021 tarih ve 31369 sayılı Resmî Gazete’de ilan edilen Tebliğ ile 17.11.2021 tarih ve 31662 sayılı Resmî Gazete ’de yayınlanan Tebliğde de yer almıştır. Ancak, 25.11.2022 tarihli Resmî Gazete ’de yayınlanan Tebliğde ise 25.11.2022 tarihinden önce akdedilen ve teminat başlangıç tarihi 1/1/2023 ve sonrası olan sigorta sözleşmeleri için yeni tarifenin geçerli olacağına dair geçici madde konulmamıştır.

Sonuçta, yeni tarifeden tazminat ödenmesi için zeyilname yapılması gerekir gerekmediği hususu tartışma konusudur. Bu konunun öncelikle TTK hükümleri kapsamında hangi hallerde zeyilname yapılması gerektiği, daha sonra ZDS mevzuatında zeyilname hususunun nasıl düzenlendiği ve nihayetinde DASK’ın yeni tarifeye ilişkin TTK’nın öngördüğü aydınlatma yükümlülüğüne uyup uymadığının incelenmesi yapılacaktır.

5.1. Hukuk Açısından Zeyilnamenin İncelenmesi

Depremzedelerin başvurusu üzerine, Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), 27.10.2023 tarihli ve 2023/13795-S.23.21799 sayılı kararında, zorunlu deprem sigortasıyla ilgili ek sözleşme yapılmasının ve ek prim ödenmesinin mevzuatta, basın duyurularında düzenlenmediğini ve sigorta poliçelerindeki esaslı tarife değişikliklerinin sigorta sahiplerine açıkça bildirilmeden eski tarife rakamları üzerinden ödeme yapıldığını belirtmiştir. Bu durumun depremzedelerin mağduriyetine neden olduğunu ve hakkaniyete aykırı olduğunu ifade ederek, mağduriyetlerin giderilmesi amacıyla DASK ve SEDDK Başkanlıklarına düzenleme yapılması konusunda tavsiyede bulunmuştur. Ayrıca KDK’nın kararında, zorunlu deprem sigortasının sağladığı teminatların ülkenin birçok yerinde ve konut tipine göre gerçek sigorta değerinin altında olduğu değerlendirilmesine de yer verilmiştir.²³

a) Sigortacılık Hukuku ve İcapleri Açısından Zeyilname Hususunun İncelenmesi

Sigorta bedeli, başlangıçta prim hesaplanmasına esas alınan tutar ve riziko gerçekleştiğinde eksik sigorta veya aşkın sigortanın varlığı

²³ <https://kararlar.ombudsman.gov.tr/Arama/Download?url=20230503\234431\Yayin\Karar-2023-6282.pdf&tarih=2023-10-27T19:01:22.497157> (Erişim Tarihi: 14.11.2023)

ğının tespiti için sigorta tanzimi esnasında kontrol edilecek tutardan başka bir şey değildir. Mevcut uygulamadaki, riziko esnasında riziko tarihindeki sigorta değeri (gerçek zarar) ile poliçe başlangıç tarihinde prime esas alınan ve poliçede yazılı olan bedelin (sigorta bedeli) karşılaştırılması sonucu eksik sigorta veya aşkın sigorta kararı verilmesi sigorta hukukuna aykırıdır. Türk Ticaret Kanunu'nun 1401. maddesi sigorta sözleşmesini, *"Sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir"* şeklinde tanımlamıştır. Bu maddeye göre kişinin "sigorta konusu eşyası/malının kendisinin/maddi şeklinin" değil, aksine "sigorta konusu eşya/mal üzerindeki ekonomik menfaatinin" sigortalandığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda sigorta sözleşmesinin kurulması anında ekonomik menfaatin değeri doğru tespit edilmişse, poliçede sigorta bedeli ne yazarsa yazsın reel değer artışı hariç kişinin rizikonun gerçekleştiği tarihindeki tam ekonomik menfaatinin (aynı satın alma gücünü veren değer) karşılanması lazımdır. Dolayısıyla diğer sigortalarda yıllarca ve günümüzde ise yüksek enflasyon döneminde uygulanan eksik sigorta uygulamaları tamamen Kanunun anılan maddedeki tanımına aykırıdır. Özetle, sigorta anında satın alma gücüne göre 100 TL olan menfaat için rizikonun gerçekleştiği tarihte satın alma gücüne göre 100 TL (reel değer artışları hariç) tazminat ödenmesi gerekir. Başka bir anlatımla, riziko gerçekleştiği anda oluşan sigorta değeri (örn. 150 TL) aslında poliçe üzerinde yazılı sigorta bedeli (örn. 100 TL) üzerine enflasyondan doğan farkın eklenmesi suretiyle ulaşılmış olup, sigorta başlangıcında sigorta bedeli için cari fiyat üzerinden alınan prime (örn. 10 TL) enflasyondan doğan farkın eklenmesi suretiyle ulaşılabilecek güncellenmiş primin (örn. 15 TL) dikkate alınması halinde sigortacı açısından gerçek bir prim kaybının oluşmayacağı açıktır. Aksi halde yapılan işlem gerçek anlamda bir sigortacılık değil kısmi sigortacılıktır. Kasko sigorta poliçelerinde aracın rayiç değere kadar sigorta teminatı altına alındığının belirtilmesi ve sigorta bedelinin yazılmasının kaldırılması da bu amaçla gerçekleştirilmiştir.

Sigorta sözleşmesi tanzimi esnasında belirlenen sigorta bedeli sigortalanan şeyin gerçek değerini (sigorta değerini) yansıtıyorsa, si-

gorta süresince enflasyondan dolayı malın değerinin artması ile eksik sigorta oluşmaz. Başka deyişle sigorta anında gerçek değer üzerinden prim ödenmişse, sonrada enflasyon nedeniyle sigorta bedelinin güncelliğini kaybetti gerekçesi ile eksik sigorta uygulaması yapılarak eksik tazminat ödenemez.

Bu kapsamda, sigorta sektöründe uygulanan 'enflasyon klozu' yanlış bir uygulama olup, Dünya'da uygulama örneği yoktur. Buna karşın Dünya'da değer artış klozu bulunmaktadır. Bu kloz nominal değer artışlarını (yani enflasyonu) değil, enflasyon oranının üzerindeki reel değer artışlarını konu etmektedir. Örneğin Covid 19 salgını döneminde yaşanan çip krizinden dolayı oluşan fiyat artışları ile Covid 19 dolayısıyla toplu ulaşımdan kaçınmak için otomobillere yönelik artan talepten kaynaklı fiyat artışlarının enflasyonu aşan kısmı reel değer artışı sayılır. Ancak ülkemizde bu kloz mevcut poliçelerde belirtilmediği için uygulanamaz.

Sonuçta, inşaat sektöründeki enflasyon dikkate alınarak 25.11.2022 tarihinde ilan edilen yeniden yapım bedellerinin %100 olarak güncellenmesinin ek prim durumu (teminat tutarının artırılması için ek prim ödenmesi gerektiği) yaratmayacağı düşünülmektedir. Başka bir deyişle, sigorta tazminatının hiçbir durumda sigorta bedelini aşamayacağı varsayımının geçersiz olduğu düşüncesiyle, DASK bütün tazminat taleplerini yeni tarife üzerinden ödemek zorundadır.

b) Zorunlu Deprem Sigortası Mevzuatı Açısından Zeyilname Hususunun İncelenmesi

6305 sayılı Afet Sigortaları Kanunu'nun, "Kapsam ve sigorta yapma zorunluluğu" başlıklı 10. maddesindeki,

"(1) 23/6/1965 tarihli ve 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu kapsamındaki bağımsız bölümler, tapuya kayıtlı ve özel mülkiyete tâbi taşınmazlar üzerinde mesken olarak inşa edilmiş binalar, bu binaların içinde yer alan ve ticarethane, büro ve benzeri amaçlarla kullanılan bağımsız bölümler ile doğal afetler nedeniyle Devlet tarafından yaptırılan veya sağlanan kredi ile yapılan meskenler zorunlu deprem sigortasına tâbidir.

...

(3) Birinci fıkrada belirtilen binalar ve bağımsız bölümler için malikler veya intifa hakkı sahipleri tarafından zorunlu deprem sigortası yaptırılır ve bu sigorta her yıl yenilenir..."

ve “Sigortalının sorumluluğu” başlıklı 12. maddesindeki,

“(1) Malik veya intifa hakkı sahibi, binanın ve her bir bağımsız bölümün projeye aykırı olarak ve taşıyıcı sistemi olumsuz yönde etkileyecek şekilde tadil edilmesine veya zayıflatılmasına karşı gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.

(2) Malik veya intifa hakkı sahibi, hasarın projeye aykırı olarak ve taşıyıcı sistemi olumsuz yönde etkileyecek tadilat nedeniyle ortaya çıktığının tespit edilmesi durumunda, sigortadan tazminat alma hakkını kaybeder.”

hükümlerle sigorta ettirenlere yüklenen yükümlülükler belirlenmiştir. Buna göre sigorta ettirenin önemli derecede hak kaybına neden olabilecek zeyilname yaptırma yükümlülüğü Kanunda öngörülmemiştir.

Zorunlu Deprem Sigortası Yönetmeliği’nde ise sigorta ettirenlere zeyilname dahil herhangi bir yükümlülük öngörülmemiştir.

Zorunlu Deprem Sigortası Genel Şartlarında ise “C.2-Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğü Fesih ve İptaller” başlıklı bölümünde zorunlu deprem sigorta sözleşmesinin, sigorta ettirenin rizikonun gerçek durumunu bildiren beyanına dayanarak yapılması öngörülmüştür.

Söz konusu Genel Şartlara göre sözleşmenin düzenlenmesi aşamasında, sigortalının veya sigorta ettirenin, meskenin brüt yüzölçümü, yapı tarzı, adresi, geçmiş depremlerde hasar durumu gibi bilgilerde gerçeğe uygun olmayan beyanı halinde;

- Sigortalının veya sigorta ettirenin beyanının gerçeğe aykırı veya eksik olması halinde DASK’ın sözleşmeyi daha ağır şartlarla yapmasını gerektirecek durumlarda, DASK veya aracı kılınan ilgili sigorta şirketi durumu öğrendiği andan itibaren 15 gün içerisinde prim farkının ödenmesini sigorta ettirenden talep edeceği,
- Gerçeğe aykırı beyan hali, depremden sonra öğrenilmişse, tazminatın alınan prim ile alınması gereken prim arasındaki orana göre ödeneceği,
- Sigortalının veya sigorta ettirenin geçmiş depremlerdeki orta veya daha ağır hasar durumunu kasıtlı olarak beyan etmediği anlaşıldığı takdirde DASK, riziko gerçekleşmiş olsa bile sözleşmeden cayabileceği ve prime hak kazanacağı,
- Sigorta ettirenin, sigorta süresi içinde sigortalı meskende mevzuata aykırı değişiklik yapması halinde DASK’ın sözleşmeyi feshedebileceği

öngörülmüştür.

Buna göre 'eksik sigorta' mevzuu emredici hüküm olmayan TTK 1462. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenmiş iken, 6305 sayılı Afet Sigortaları Kanunu'nda 'eksik sigorta' düzenlenmemiştir. Daha önceki bölümlerde anlatıldığı üzere ZDS Genel Şartları içinde "aşkın sigorta" ayrı bir madde olarak düzenlenmiş iken "eksik sigorta" ayrı bir madde olarak düzenlenmemiştir.²⁴ Buna karşın yukarıda da görüleceği üzere sigorta ettirenlerin yükümlülüklerine ilişkin madde içinde eksik sigorta durumlarına yer verilmiştir. Ancak, burada hem ZDS mevzuatında sigorta ettirenlere sigorta süresince ilan edilen yeni tarifelere göre zeyilname yaptırılması yükümlülüğü öngörülmemiş hem de eksik sigorta halleri içinde zeyilname yapılmaması sayılmamıştır.

Genel Şartların "B.1- Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde, Sigorta Ettirenin ya da Sigortalının Yükümlülükleri" başlıklı bölümüne göre sigorta ettiren ya da sigortalı, rizikonun gerçekleşmesi halinde aşağıdaki hususları yerine getirmekle yükümlüdür.

- Rizikonun gerçekleştiğini öğrendiği tarihten itibaren en geç on beş işgünü içinde DASK'a veya Kurum nam ve hesabına sözleşmeyi yapan sigorta şirketine bildirimde bulunmak,
- DASK görevlilerinin veya yetkili kıldığı kimselerin, hasara uğrayan binalara makul amaçlarla ve uygun şekillerde girmesine ve zararı azaltmaya yönelik girişimlerde bulunmasına izin vermek,
- DASK'ın isteği üzerine zarar miktarıyla delilleri saptamaya, rücu hakkının kullanılmasına yararlı ve sigorta ettiren için sağlanması mümkün gerekli bilgi ve belgeleri, gecikmeksizin DASK'a vermek,
- Zararın tahmini miktarını belirtir yazılı bir bildirim, makul ve uygun bir süre içinde DASK'a veya yetkili kıldığı kimselere vermek,
- Sigortalı bina/yer üzerinde Zorunlu Deprem Sigortası dışında, deprem teminatı bulunan başkaca sigorta sözleşmeleri varsa bunları DASK'a bildirmek.

Yukarıda da görüleceği üzere ZDS mevzuatında 25.11.2022 tarihinde ilan edilen yeni yapım bedellerine göre ek sözleşme yapılmasına ve bunun için ek prim ödenmesine yönelik sigortalıya yükümlülük yükleyen ve tazminat hesabında zeyilname olmaması halinde eski tarifenin

²⁴ Kâmil Özbasan, s.206-207

geçerli olduğuna dair herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Son olarak Zorunlu Deprem Sigortası Tarife ve Talimatında sigorta ettirene bir yükümlülük getirmedeği, sadece ‘Sigorta süresi’ başlıklı 6. maddesinde; “(1) Sigortanın süresi bir yıldır. Süresi dolan poliçe sigortalı veya sigorta ettiren tarafından her yıl yenilenir.” hükmü ile sigorta ettiren tarafında her yıl poliçe bittikçe yenileme yapılması öngörülmüş, ama sigorta süresi içinde hak kaybına neden olacak zeyilname yaptırılması hususu öngörülmemiştir. Nitekim DASK, 25.11.2022 tarihinde Resmî Gazete’de ilan edilen güncel metrekare bazında azami birim maliyeti ve azami teminat tutarını Türkiye Sigorta Birliğine (TSB) gönderdiği 25.11.2022 tarihli ve 35702025/35023 sayılı Genelgede, ZDS poliçeleri için güncel metrekare birim maliyetine ve azami teminat tutarına göre zeyilname yapılmasını ve ek primlerin tahsil edilmesini talep etmediği görülmüştür.

Aynı şekilde DASK, kendi web sitesinde yayınladığı Basın Duyurusunda 25.11.2022 tarihinde tarifenin güncellendiğini bildirmiş, ancak zeyilname yaptırılması ve ek prim ödemesi mecburiyetinden bahsedilmemiştir. Bilakis söz konusu duyuruda aşağıdaki verilen paragrafta, esas Tarife değişikliği muhatabı olan mevcut poliçelerin sigortalılarından hiçbir talepte bulunulmamış iken garip bir şekilde sadece poliçe süresi dolan sigortalıları yenilemeye davet etmiştir.²⁵

“Tüm vatandaşlarımızı evlerini Zorunlu Deprem Sigortası güvencesi altına almaya ve süresi dolan poliçelerini yenilemeye davet ediyoruz.”

Tarifesi Devlet tarafından belirlenen ve zorunlu olan ZDS’de, özel mevzuatında ve sigorta ettirene verilen poliçede sigorta ettirene zeyilname yükümlülüğü getirilmemiştir. Diğer taraftan, zorunlu sorumluluk sigortalarında ise zeyilname hususu (kiminde gerek görülmemiş ve kaza tarihinde geçerli tarife esas alınarak ödeme yapılacağı, kiminde ise zeyilname yapılması, aksi halde eski tarife üzerinden ödeme yapılacağı) düzenlenmiştir.²⁶

Sonuçta, ZDS konusunda zeyilname konusunda düzenleme olmaması nedeniyle TTK 1452. maddesindeki sigortalı lehine yorumlama esası gereği ZDS’de özel hukuk alanında zeyilname yaptırma yükümlülüğü ve ek prim ödenmesi gerektiği öngörülmeyeceğinden, DASK’ın

²⁵ https://dask.gov.tr/upload/basin_bultenleri/2022/DASK_TeminatlarGuncelleniyor_BB.pdf (Erişim Tarihi: 10.11.2023)

²⁶ Kâmil Özbasan, s.210

güncel yeniden yapım değerlerine göre ödeme yapması gerekmektedir.

c) Aydınlatma ve Bildirim Yükümlülüğü Açısından Zeyilname Hususunun İncelenmesi

Türk Ticaret Kanunu'nun 1425. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "Sigorta poliçesi, tarafların haklarını, temerrüde ilişkin hükümler ile genel ve varsa özel şartları içerir, rahat ve kolay okunacak biçimde düzenlenir." şeklindeki hüküm ile 6502 Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunu'nun 5. maddesinin dördüncü fıkrası gereği; "Sözleşme şartlarının yazılı olması hâlinde, tüketicinin anlayabileceği açık ve anlaşılır bir dilin kullanılmış olması gerekir. Sözleşmede yer alan bir hükmün açık ve anlaşılır olmaması veya birden çok anlama gelmesi hâlinde; bu hüküm, tüketicinin lehine yorumlanır" hükmü gereği yazılı metnin tüketicinin anlayabileceği şekilde açık ve anlaşılır olması şartı gerekmektedir.

ZDS Mevzuatı Açısından DASK'ın Aydınlatma Yükümlülüğü

DASK'ın veya adına yetkili kıldığı sigorta şirketlerinin sigorta ettirene veya sigortalıya sigorta süresi içinde bildirim ile ilgili olarak Zorunlu Deprem Sigortası Genel Şartları "C.5- Tebliğ ve İhbarlar" başlıklı maddesindeki; "DASK veya adına yetkili kıldığı sigorta şirketinin bildirimleri de taraflara imza karşılığı elden verilen mektupla ya da sigorta ettirenin poliçede gösterilen adresine veya bu adres değişmişse, son bildirilen adresine yazılı olarak yapılır.

DASK tarafından yapılan ihbarlar, postaya veya notere verildiği tarihten itibaren hüküm ifade eder" hükmü kapsamında yazılı bildirim yapması gerekmektedir.

Buna göre, DASK veya adına yetkili kıldığı sigorta şirketlerinin yukarıda belirtilen tebliğat usullerini kullanarak ciddi hak kaybına neden olabilecek husus olan zeyilname yapılması gerekliliğini sigorta ettirenlere yazılı bildirim yapması gerekmektedir. Ancak, Kahramanmaraş depremlerine ilişkin olarak DASK veya adına yetkili kıldığı sigorta şirketlerinin yukarıda belirtilen tebliğat usullerini kullanarak zeyilname yapılması konusunda sigorta ettirenlere söz konusu yazılı bildirim yapılmadığı bilinmektedir.

Sigorta Hukuku Açısından DASK'ın Sigorta Başlangıcında ve Sigorta Süresince Aydınlatma Yükümlülüğü

Eski Türk Ticaret Kanunu'nda yer almayan ve ilk 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda öngörülen "Aydınlatma yükümlülüğü" başlıklı 1423. maddesinin ilk iki fıkrasındaki;

"(1) Sigortacı ve acentesi, sigorta sözleşmesinin kurulmasından önce, gerekli inceleme süresi de tanınmak şartıyla kurulacak sigorta sözleşmesine ilişkin tüm bilgileri, sigortalının haklarını, sigortalının özel olarak dikkat etmesi gereken hükümleri, gelişmelere bağlı bildirim yükümlülüklerini sigorta ettirene yazılı olarak bildirir. Ayrıca, poliçeden bağımsız olarak sözleşme süresince sigorta ilişkisi bakımından önemli sayılabilecek olayları ve gelişmeleri sigortalıya yazılı olarak açıklar.

(2) Aydınlatma açıklamasının verilmemesi hâlinde, sigorta ettiren, sözleşmenin yapılmasına ondört gün içinde itiraz etmemişse, sözleşme poliçede yazılı şartlarla yapılmış olur. Aydınlatma açıklamasının verildiğinin ispatı sigortacıya aittir."

hüküm gereği sigortacının hem sigorta sözleşmesi kurulurken hem de poliçeden bağımsız olarak sigorta süresince sigorta ettirene yazılı bilgilendirme yapması gerekmektedir.²⁷

Buna göre sözleşme kurulurken sigorta ettirenin özel olarak dikkat etmesi gereken hususları (her yıl Kasım ayında değişen tarife değişikliği ve bunun için zeyilname yaptırılması gerekliliği gibi), gelişmelere bağlı bildirim yükümlülüklerini sigorta ettirene sigorta sözleşmesi kurulması aşamasında poliçe ile birlikte yazılı olarak bildirim yapılması gerekmektedir. Aynı şekilde sigorta süresince, sigortacının poliçeden bağımsız olarak sözleşme süresince sigorta ilişkisi bakımından önemli sayılabilecek olayları ve gelişmeleri (her yıl Ocak ayında değişen tarife değişikliği ve bunun için zeyilname yaptırılması gerekliliği gibi) sigortalıya yazılı olarak açıklama yükümlülüğü bulunmaktadır. Başka

²⁷ Kanun maddesinin gerekçesinde "Gerek 6762 sayılı Kanun'da gerekse Borçlar Kanunu'nda sigortacının bilgi verme ve karşı tarafı aydınlatma yükümlülüğüne ilişkin özel bir düzenleme yer almamaktadır. Ancak, sözleşmenin görüşülme safhasında, taraflardan biri diğerinin çıkarlarını korumak için dürüstlük kurallarına göre kendisinden beklenen özeni göstermek zorundadır. Bu noktada madde ile sigortacı açısından doktrin ve yargı kararları da dikkate alınarak sözleşmeden veya dürüstlük kuralından kaynaklanan aydınlatma ve bilgi verme yükümlülüğünün doğacağı kabul edilmiştir. Nitekim benzer düzenlemelere Alman Sigorta Sözleşmesi Kanunu ile Alman Sigorta Murakabe Kanunu'nda da rastlanılmaktadır." denilmek suretiyle madde hükmünün getirilme nedeni açıklanmıştır.

bir deyişle sigorta sözleşmesi kurulurken tarife değişikliği ve zeyilname yaptırılması gerekliliği konusunda yazılı bilgilendirme yapılması ve yeni tarife yayınlandığında da zeyilname yaptırılması zorunluluğunun yazılı bilgilendirilmesi gerekmektedir. TTK'nın 1423. maddesi, sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilemeyen, nispi emredici bir hükümdür.

Söz konusu maddenin ikinci fıkranın ilk fıkradaki ikili yapıyı (sözleşme kurulması ve sözleşme süresince bilgilendirmeyi) kapsayıp kapsamadığı, ayrıca bilgilendirme yapmayan sigortacı yerine kendisine bilgilendirme yapılmamasına 14 gün içinde itirazda bulunmayan sigorta ettirene ceza getirmesinin tüketici aleyhine olması öğretilerde tartışılmaktadır. Ancak, bu fıkradaki hükümlerle sadece sigorta kurulurken bilgilendirme yapılmaması ve sigorta ettirenin sözleşmenin yapılmasına ondört gün içinde itiraz etmemesi halinde, sözleşme poliçede yazılı şartlarla yapılmış olacağına öngörüldüğü çok açıktır. Zira poliçeden bağımsız olarak sigorta sözleşmesi süresince önemli sayılabilecek olayları ve gelişmelere ilişkin yazılı bildirim yapılmamasına dair olmadığı, fıkra hükmünde yer alan “sözleşmenin yapılmasına on dört gün içinde...” ifadesinden anlaşılmaktadır.

Söz konusu TTK maddesinde, taraflardan daha bilgili olan sigortacının sigorta sözleşmesi kurulurken ve sigorta süresince yazılı bildirim yükümlülüğünü ihlal etmesi halinde sigortacıya bir ceza öngörülmemiştir. Bunun yerine taraflardan daha az bilgili olan sigorta ettirene bilgilendirme yapılmamasına 14 gün içinde itiraz etmemesi halinde sigorta ettirene sözleşme şartlarının kabul etmiş sayılması öngörülmüştür. Bu durumda ülkemizdeki sigorta bilincinin düşüklüğü de dikkate alındığında aydınlatma yükümlülüğünün gerçek anlamda uygulanmasına engel teşkil edeceği açıktır. Nitekim sigorta uygulamalarında aydınlatma yükümlülüğünün önemli ölçüde yerine getirilmediği görülmektedir.

Diğer taraftan, söz konusu ikinci fıkra ilk cümlesinde “Aydınlatma açıklamasının verilmemesi hâlinde” hüküm ile ikinci cümledeki “Aydınlatma açıklamasının verildiğinin ispatı sigortacıya aittir” hükümleri çelişkilidir. Zira madde hükmü zaten aydınlatmanın verilmemesi halini öngörmüş, dolayısıyla sigortacıdan aydınlatma yaptığının ispatlamasının istenmesinin manası bulunmamaktadır. Başka bir deyişle, sigorta

ettirenin bilgilendirme yapılmamasına 14 gün içinde itiraz etmemesi halinde sözleşme şartlarını kabul etmiş sayılacağından, sigortacının bu aşamadan sonra aydınlatma açıklamasının verildiğinin ispatlamasının aranmasının bir anlamı bulunmamaktadır.

Söz konusu çelişkili hükümler ve maddenin getirilmesi amacının daha çok tüketiciyi korumak olduğu birlikte dikkate alındığında söz konusu Kanun maddenin aslında aşağıdaki gibi olması gerekirdi:

“(2) Aydınlatma açıklamasının verilmesi hâlinde, sigorta ettiren, sözleşmenin yapılmasına on dört gün içinde itiraz etmemişse, sözleşme poliçede yazılı şartlarla yapılmış olur. Aydınlatma açıklamasının verildiğinin ispatı sigortacıya aittir.”

Söz konusu madde bu şekilde yazılıysaydı, kendisine bilgilendirme yapıldığı halde 14 gün içinde itirazda bulunmayan sigorta ettiren sözleşme poliçede yazılı şartları kabul etmiş sayılır ve bu durumda bilgilendirme yaptığını ispatı sigortacıya ait olacaktı. Bu durumda kendisine sözleşme kurulma aşamasında bilgilendirme yapılmaması halinde sözleşme poliçede yazılı şartlarla yapılmış sayılmayacak ve sigortacı bilgilendirme yapmamasının cezası ile karşılaşacaktı.

Sonuçta yasal olarak sözleşme kurulurken ve sigorta süresince, sigortacının sigorta ettireni poliçe üzerindeki yazılı metin dışında önemli sayılabilecek olayları ve gelişmeleri yazılı olarak bilgilendirmesi zorunludur. Nitekim SEDDK tarafından söz konusu Kanun maddesi öncesinde yürürlüğe konulan 2007/18 sayılı Genelge’de, zorunlu sigortalar ile devlet destekli sigortalar, 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu’nun “Sigorta sözleşmeleri” başlıklı 11. maddesinde yer alan *“(3) Sigorta şirketleri ve sigorta acenteleri tarafından, gerek sözleşmenin kurulması gerekse sözleşmenin devamı sırasında sigorta ettiren, lehdar ve sigortalıya yapılacak bilgilendirmeye ilişkin hususlar yönetmelikle düzenlenir”* hükmüne dayanarak çıkartılan 28.10.2007 tarihli ve 26684 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik’te sözleşme öncesinde öngörülen bilgilendirme yükümlülüğüne ilişkin hükümlerin uygulama kapsamı dışında tutulmuştur. Ancak, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle birlikte 2012/8 sayılı Genelge ile 2007/18 sayılı Genelge yürürlükten kaldırılmış ve zorunlu sigortalar ile devlet destekli sigortalarda bilgilendirme formunun uygulanmaya başlanacağı, söz konusu sigortalar

için Yönetmeliğin 8. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan asgari şartlar dikkate alınarak sigorta şirketleri tarafından hazırlanacak Bilgilendirme Formları kullanılacağı öngörülmüştür. Aynı şekilde, TTK'nun 1423. maddesinin üçüncü fıkrasındaki *"Hazine Müsteşarlığı, çeşitli ülkelerin ve özellikle Avrupa Birliğinin düzenlemelerini dikkate alarak, tüketiciyi aydınlatma açıklamasının şeklini ve içeriğini belirler"* hükmüne ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 11. maddesinin üçüncü fıkrasına dayanılarak çıkartılan 14.02.2020 tarihli ve 31039 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik'te ise zorunlu sigortalar ve devlet destekli sigortalara ilişkin bilgilendirme formu mükellefiyeti konusunda istisna getirilmemiştir.

Buna karşın, 29.04.2022 tarihinde SEDDK tarafından yayınlanan 2022/14 sayılı Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmeliğin Uygulanmasına Dair Genelge'de, 2012/8 sayılı Genelge dahil eski Yönetmeliğe dayalı bütün Genelgeler yürürlükten kaldırılmıştır. Akabinde 01.07.2022 tarihinde SEDDK tarafından yayınlanan 2022/14 sayılı Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmeliğin Uygulanmasına Dair Genelgede Değişiklik Yapılmasına Dair Genelge'de zorunlu sigortalar hariç diğer sigortaların bilgilendirme formlarının mevcut Genelgeye uyumlu hale getirilmesi öngörülmüştür. DASK bu son Genelge'ye göre ZDS poliçeleri için bilgilendirme formları düzenlememekte ve sigorta ettirenlere vermemektedir.

SEDDK söz konusu Kanun maddesinin yürürlüğe girdiği 01.07.2012 tarihinden itibaren 01.07.2022 tarihine kadar ki bütün idari düzenlemelerinde zorunlu sigortalarda sigortacının başlangıçta aydınlatma yükümlülüğü olduğunu kabul etmiş iken, herhangi bir yasal ve Yönetmelik değişikliği olmadan 01.07.2022 tarihinde yayınladığı 2022/14 sayılı Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmeliğin Uygulanmasına Dair Genelgede Değişiklik Yapılmasına Dair Genelge ile ZDS dahil bütün zorunlu sigortalarda sigortacıların sigorta ettirenlere bilgilendirme formu verme mecburiyetini kaldırmıştır.

Bilgilendirme formları ile sigorta ettirenlere ZDS sigortasının sadece konutlarının inşaa bedelinin karşılamaa yönelik olarak metrekare bazında azami teminat ve azami sigorta bedeli sınırları içinde kısmi bir teminat verildiği, bu şekilde belirlenen sigorta bedelini aşan riskleri ve eşyaları için sigorta şirketlerinden ihtiyari deprem sigortası yap-

tirmaları gerektiği, sigortanın ortak alan dahil gerçek brüt metrekare üzerinden yapıldığı ve sigorta süresi içinde tarife değişikliği olduğunda zeyilname yaptırarak ek prim ödemek zorunda oldukları yönünde kısa ve anlaşılır bir aydınlatma yapılmış olması halinde günümüzde yaşanan uyuşmazlıkların büyük çoğunluğu yaşanmayacaktı.

Kahramanmaraş depremlerinde sigortalıların ZDS'nin kapsamını ve niteliğini yeterince anlamadıkları (çoğu sigortalı evinin rayiç bedelinin veya yeniden yapım bedelinin tamamının kendisine ödeneceğini düşündüğü) anlaşılmaktadır. Bu nedenle DASK ve SEDDK yetkilileri de katıldıkları TV programlarında ZDS'yi uzunca açıklamak zorunda kalmışlardır. Hal böyle iken mal sigortası olan ZDS'de sigorta sözleşme kurulurken sigorta ettirene bilgilendirme formu verilmesinin neden hiç uygulanmadığı ve 2022 yılında ise neden kaldırıldığı ciddi anlamda izaha muhtaçtır.

Diğer taraftan, söz konusu Genelge sadece sözleşme kurulurken bilgilendirme formunun verilmesi ile ilgili olduğundan, sigorta sözleşmesi süresinde bilgilendirme yapma zorunluluğu devam etmektedir. Dolayısıyla her sene en az bir kez güncellenen tarifeye ilişkin özel olarak dikkat edilmesi gereken bir husus olan zeyilname yaptırılması ve ek prim ödenmesi konusunda aydınlatılmadığından DASK'ın sorumluluğu olduğu açıktır.

Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmeliğin 10. maddesinde, sözleşmenin devamı sırasında yapılacak bilgilendirmenin kapsamı somutlaştırılmış, ayrıca yükümlülüğün yerine getirilmesi gereken 10 günlük azami süre belirlenmiştir. Buna göre sigortacı, sözleşmeye konu sigortaya ilişkin mevzuatta meydana gelen değişiklikleri, iflas veya tasfiyesini, ilgili branşlarda yapılan ruhsat iptallerini, tüm branşlarda sözleşme yapma yetkisinin kaldırıldığını, sigorta sözleşmesinin devamı sırasında ortaya çıkabilecek, sigorta ettiren ile sigorta sözleşmesinden yararlanacak kimselerin hak, borç ve yükümlülüklerini doğrudan etkileyebilecek nitelikteki her türlü değişiklik ve gelişmeyi, sigorta ettirene veya sözleşmeden menfaat sağlayacak kişilere bildirmek zorundadır.

Söz konusu Yönetmeliğin aşağıda verilen "Bilgilendirme yükümlülüğünün gereği gibi yerine getirilmemesi" başlıklı 7. maddesinde sigortacıya bir ceza öngörülmüştür.

"MADDE 7 – (1) Sigorta sözleşmesinin kurulması ve devamı sırasında; bilgilendirme yükümlülüğü gereği gibi yerine getirilmemiş veya sigortacı hakkında yanıltıcı bilgi verilmiş veya Bilgilendirme Metninde yer alan bilgiler gerçeğe aykırı şekilde düzenlenmiş ve bu hâllerden herhangi biri sigorta ettirenin kararına etkili olmuş ise sigorta ettiren sigorta sözleşmesini feshedebileceği gibi, varsa uğradığı zararın tazminini de talep edebilir."

Buna göre, sigorta ettiren sözleşmeyi feshedebileceği gibi, varsa uğradığı zararın tazminini talep edebileceği de öngörülmüştür.

Sonuçta, bir tarafta DASK'ın TTK'nın nispi emredici 1423. maddesine aykırı şekilde zeyilnameye ilişkin yazılı bildirim yükümlülüğünü yerine getirmemesi söz konusu, diğer tarafta ise sigorta ettirene yazılı bildirim yapılmadığı için sigortalının büyük bir hak kaybı bulunmaktadır. TTK m. 1423'de yasal bir yaptırım öngörülmemiş olsa da Yargının ya yukarıdaki Yönetmeliğe uygun şekilde ya da kıyasen bir yaptırım uygulayacağı düşünülmektedir. Nitekim Yargıtay 17. Hukuk Dairesinin aşağıdaki bölümlerde verilen kararlarında, o dönemde ZDS mevzuatında bankaların kredi süresince yenileme yükümlülüğü bulunmadığı halde, Van depreminde bankanın kredi süresi içinde sigortalının yenilenmesi konusunda uygun bildirim yapmadığı, sigortalının ise kendisine düşen sigortayı yenileme konusunda özen yükümlülüğüne uymadığı gerekçesiyle ortak kusurlu (%50) olduklarına karar vermiştir.

Doktrinde *"Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik"* hükümlerinin uygulanacağı kabul edilse dahi, *"10 uncu madde kapsamındaki bilgilendirme, Bakanlıkça uygun görülmesi halinde basın ve yayın kuruluşları vasıtasıyla yerine getirilebilir (m. 11)."* hükmü gözetilmesi gerektiği, o halde tarife ve talimatta yapılan değişiklik Resmi Gazete'de yayınlanmış olduğundan ayrıca bir bilgilendirmeye zaten gerek bulunmadığı, dolayısıyla DASK güncel tarife üzerinden sigorta bedelinin ödenmesi Zorunlu Deprem Sigortasının amacı ve işlevi ile bağdaşmayacak ve sigortalı açısından sebepsiz zenginleşmeye neden olacağı iddia edilmiştir.²⁸ DASK güncel tarife üzerinden ödeme taleplerine söz konusu görüşün linki verilmekte ve DASK yetkilileri de yazılı ve

²⁸ Vural Seven, <https://blog.lexpera.com.tr/dogal-afet-sigortalari-kurumunun-hukuki-durumu-ve-sozlesme-sonrasi-bilgilendirme-yukumlulugu/> (Erişim Tarihi: 23.05.2023)

görsel basında söz konusu görüş doğrultusunda zeyilname konusunda DASK'ın yazılı bildirim yapma şartının olmadığı, ona rağmen hatırlatma SMS'leri gönderdiklerini beyan etmektedirler. Bu durumda, "vatandaş zeyilname gerekebilir diyerek sürekli Resmî Gazete'yi takip edip zeyilnamesini yaptırması gerekirdi" sonucu ortaya çıkmaktadır. Ancak bu şekildeki bir görüş hem hukuki değildir hem de sigorta bilincinin düşük olduğu ülkemizde (özellikle deprem bölgesinde) vicdani değildir.

Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (Sayı:47) 19. maddesinde Bakana yapılan atıfların hepsi Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme riziko gerçekleştiğinde eski tarifenin geçerli olacağına da Tarife ve Talimatlarda Kurulu'na yapılmış sayılacağı öngörülmüştür. Bu durumda TTK'nın ilgili maddesine çıkartılan söz konusu Yönetmelikte öngörülen bilgilendirmenin yazılı bildirim yerine SEDDK tarafından uygun görülmesi halinde basın ve yayın kuruluşları vasıtasıyla yerine getirilebileceğine dair düzenlemenin Cumhurbaşkanlığı'nca yayımlanan Resmî Gazeteye nasıl indirgendiği anlaşılammıştır. Ayrıca bu görüş bir an için doğru kabul edilse bile, Resmî Gazete'de yayımlanan Tarife ve Talimatlarda sadece yeni tarife verilmektedir, oysa sigorta ettirenler tarafından mevcut mer'î poliçeler için zeyilname yapılması ve ek prim ödenmesi gerektiği, aksi halde düzenlenmesi gerekirdi. Aynı şekilde bu görüş bir an için doğru kabul edilse bile, ZDS Genel Şartlarında öngörülen yazılı bildirim hangi haller için öngörüldüğünü, ZDS mevzuatına göre poliçe iptalinin de yapılamadığı bir durumda zeyilname gibi sigorta ettiren için önemli bir husus dışında, DASK'ın poliçe kurulduktan sonra gerçekleşecek hangi önemli durumlar için yazılı bildirim şartının Genel Şartlara dahil edildiğinin de izah edilmesi gerekirdi.

Sigortanın Sona Ermesine İlişkin Bildirim Yapılması

ZDS Yönetmeliğinin "Dağıtım ve Satış Kanalları" başlıklı 23. maddenin ikinci fıkrasındaki; "(2) Zorunlu deprem sigortası poliçesini düzenleyen sigorta şirketi, sigorta sözleşmesinin bitiminden önce elektronik posta, kısa mesaj (SMS) veya çağrı merkezi kanalıyla sözleşmenin sona ereceğini ve yeni bir sigorta yaptırma zorunluluğunu sözleşme sahiplerine bildirir." hüküm gereği yetkili sigorta şirketine yönelik olarak sadece poliçe yeni-

lemeleri için e-posta, SMS veya çağrı merkezi ile bildirimle hatırlatma yapması görevi verilmiştir.

Buna göre SMS ile bildirim, sadece sigorta şirketlerine yüklenen bir yükümlülük olarak poliçe yenilemesine yönelik olarak hatırlatmak amacıyla kullanılmasına izin verilmiştir. Buna rağmen DASK ve sigorta şirketleri yeni tarife göre zeyilname yapılması için poliçelerde yer alan sigortalının telefon numaraları üzerinden; "25/11/2022 tarihi itibarıyla Zorunlu Deprem Sigortası ile verilen teminat tutarları yükseltilmiştir. Mevcut poliçenizdeki teminat tutarını yükseltmek için polisenizi tanzim eden sigorta şirketi, acente veya banka subenize başvuruda bulunabilirsiniz" şeklinde kısa mesajlar (SMS) atmıştır. Ancak, ZDS poliçe tanzimine aracılık eden sigorta araçların, özellikle de şube şeklinde ve prodüktör yapısı ile çalışan acenteler ve bankalar başta olmak üzere ZDS poliçeler üzerine sigortalıların telefon bilgilerini çoğunlukla doğru yazmadıkları ve Kahramanmaraş deprem bölgesinde bu sayının yüzbinleri aştığı iddia edilmektedir. Nitekim, DASK yetkilileri de rakam vermemekle birlikte bu yönde beyanlarda bulunmaktadır.

Sonuçta, mevcut poliçelerde sigortalının büyük hak kaybına (mevcut tazminatın %50'si) neden olabilecek bir yükümlülüğüne ilişkin SMS bildirim kullanılmayacağı aşikardır. Nitekim, zeyilname hususunda SMS'in yeterli olmadığı, ayrıca poliçelerde belirtilmesi ile birlikte yazılı bildirim yapılması gerektiği, bugün zeyilname yaptırma oranının çok düşük kalmasından da anlaşılmaktadır.

d) TTK'daki Genel Şartlar Değişikliğinde Sigortalı Lehine Olan Hükümlerin Derhal Uygulanması Kuralının Tarife Değişikliğine de Uygulanması

ZDS Tarife değişikliğine ilişkin özel hukuk alanında bir düzenleme olmadığından TTK'nın sigorta ettiren aleyhine değiştirilemez nitelikte olan 1425/3. maddesinin "...Kanunlarda aksine hüküm bulunmadıkça, genel şartlarda sigorta ettirenin, sigortalının veya lehtarın lehine olan bir değişiklik hemen ve doğrudan uygulanır. Ancak, bu değişiklik ek prim alınmasını gerektiriyorsa, sigortacı değişiklikten itibaren sekiz gün içinde prim farkı isteyebilir. İstenilen prim farkının sekiz gün içinde kabul edilmemesi hâlinde sözleşme eski genel şartlarla devam eder..." hükmü "Genel Şartlarda" sigortalı lehine yapılacak değişikliklerle ilgili olmakla birlikte, kıyasen uygulama alanı bulabileceği görüşüne sahip olan hukukçular

bulunmaktadır. Bu görüşe göre, söz konusu Kanun maddesi kıyasen uygulanması halinde, DASK yeniden yapım bedeline göre ek prim istemesini sekiz gün içinde yapması gerekmektedir.

Bahse konu düzenlemeler ışığında, güncellenen tarifede belirtilen teminat limitlerinin zeyilname düzenlenerek ek prim ödenmesi suretiyle geçerli olacağı kabul edilse de, bu noktada TTK m.1425/3 hükmünün uygulanması gereklidir. ZDS piyasa koşulları dahilinde gerçek zarar bedelini karşılamaktan uzak olmasına karşın, azami teminat limitlerinde yapılan artışlardan sigortalıları mahrum kılmak, sigortanın ve DASK'ın amacıyla örtüşmemektedir. Bu nedenle, DASK en geç güncellenen tarifenin yürürlük tarihinden itibaren hak düşürücü nitelikteki sekiz gün içinde prim farkını istemek suretiyle sigortalının lehine olan değişikliği hemen ve doğrudan uygulamalıdır. Sigorta ettiren prim farkını kabul ederse sözleşme değişecek; kabul etmez veya talebe yanıt vermezse sözleşme önceki şekliyle yürürlükte kalacaktır. Prim farkının istenmesi DASK'ın sorumluluğunda olduğundan, böyle bir talebin iletilmediği hallerde değişikliğin sigortalı lehine uygulanması gerekecektir.²⁹

5.2. Zeyilnamelerin Yapılmamasından Doğan Sorumluluk

ZDS poliçelerinde zeyilname yapılmaması sonucu tazminatların güncel tarifeden ödenmemesinde sigorta sözleşmesine aracılık yapan sigorta şirketleri ile onların acentelerinin (banka acenteleri dahil) sorumluluğu olup olmadığı da irdelenmesi gerekmektedir.

a) Sigorta Şirketlerinin Zeyilname ve Bildirim Yükümlülüğü

Zorunlu Deprem Sigortası Yönetmeliğinin 23. maddesinde, DASK tarafından verilen zorunlu deprem sigortası ve diğer sigorta teminatları, DASK tarafından doğrudan satış uygulamaları yoluyla veya DASK nam ve hesabına sigorta sözleşmesi yapmaya yetkili sigorta şirketleri ve bu şirketlerin acenteleri tarafından sunulacağı ve DASK nam ve hesabına sigorta sözleşmesi yapmaya yetkili sigorta şirketlerinin ve bu şirketlerin acentelerinin uyması gereken esasların sigorta şir-

²⁹ Serdar Demirci, "Deprem Riskine İlişkin Sigorta ve Tazmin Sürecine Dair Güncel Sorunlar" *Ankara Baro Dergisi* Cilt: 81 Sayı: Özel Sayı - Deprem Özel Sayısı-II (Özel Hukuk), 2023, s.13

ketleri ile yapılacak sözleşmede belirleneceği öngörülmüştür Zorunlu Deprem Sigortası Tarife ve Talimatlara göre belirlenen prim tutarının peşin olarak tahsil edilmesi, ancak prim tutarının, Doğal Afet Sigortaları Yönetim Kurulunca belirlenen şartlara bağlı olarak kredi kartıyla veya benzeri başka düzenli ödeme yöntemleriyle taksitlendirilmesinin mümkün olduğu düzenlenmiştir.

Diğer taraftan, Zorunlu Deprem Sigortası Genel Şartlarında sigorta ettirenlere yazılı bildirim yapma yükümlülüğüne ilişkin olarak "DASK veya sigorta şirketleri" denilmekle birlikte, sigorta teminat verenin DASK olduğu, sigorta şirketlerinin ise sözleşme yapılmasına aracılık yaptığı, dolayısıyla DASK'ın kendisi var iken "veya" diyerek sigorta şirketlerine yasal düzenleme olmadan böyle bir mükellefiyet yüklenemeyeceği düşünülmektedir. Buna karşın söz konusu Genel Şartlarda poliçe yenilemeleri konusunda e-posta, kısa mesaj (SMS) veya çağrı merkezleri kanalıyla sözleşmenin sona ereceğini ve yeni bir sigorta yaptırma zorunluluğunu sözleşme sahiplerine bildirme (hatırlatma) mükellefiyeti yüklenmiştir.

Bireysel Kredilerle Bağlantılı Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliğinin 5. maddesinde, "(5) Şirket, kredi kuruluşunun bu Yönetmelik kapsamındaki bilgilendirme yükümlülüğünü gereği gibi yerine getirmesini temin etmek üzere her türlü tedbiri alır" şeklindeki düzenleme, sigorta şirketine banka acentelerinin bilgilendirme yükümlülüğünü yerine getirmesini sağlamak için gerekli tedbirleri alma yükümlülüğü getirilmiştir. Ayrıca sigorta acenteleri sigorta şirketlerini temsil ettiğinden bunların hukuki anlamdaki yanlışlarından da sorumlu tutulabilirler.

b) Bankaların Yenileme, Zeyilname ve Bildirim Yükümlülüğü

Deprem sigortası ile taşınmaz sahiplerinin deprem sonucu gördükleri zararlar tazmin edilmektedir. Bununla birlikte bu sigorta, sadece mal sahiplerince istenmez; aksine bina üzerine kredi veren kurumlarca da arzu edilir. Bu sayede deprem riskine maruz bölgelerde bulunan ve ipoteğin konusunu oluşturan bina, daha doğrusu menfaat depreme karşı temin edilmiş olur. Bu da bir binanın kredi edilebilirliğini artırır.³⁰

ZDS Tarife ve Talimatlarına göre bankalar, konut kredilerinde başlangıçta ZDS poliçesi tanzim etmek ve kredi süresi bir yılı aşyorsa

³⁰ Nuray BARLAS, s.115

süre boyunca bütün yenilemeleri sigortalıya bildirmek kaydıyla yenilemek zorundadır.

Bireysel Kredilerle Bağlantılı Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliğinin 7. maddesinde kredi kullanana poliçe yapılmadan bilgilendirme yapılmasını, kredi kuruluşunun aracı olduğu kredi bağlantılı sigorta sözleşmelerine ilişkin bilgilendirme yazılı olarak yapılması, kredi kullanan tarafından imzalanan bilgi formunun bir örneği kredi kuruluşu veya şirket tarafından saklanması gerektiği, ancak, kişilerin fiziki olarak karşı karşıya gelmesinin söz konusu olmadığı hallerde veya işin mahiyetinin gerektirdiği durumlarda elektronik ortamda veya ilgilinin bilgi formuna erişimini mümkün kılan benzeri araçlarla bilgilendirme yapılabileceği, bu durumda, ispat yükümlülüğü kredi kuruluşuna ait olduğu öngörülmüş iken, altıncı fıkrasında “(6) Kredi kuruluşunun aracı olduğu kredi bağlantılı sigortalarda 28/10/2007 tarihli ve 26684 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik kapsamında düzenlenen Bilgilendirme Formları verilmez.” şeklinde aksi bir hüküm bulunmaktadır.

Bireysel Kredilerle Bağlantılı Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliğinin 5. maddesinde “Kredi kuruluşları verdikleri kredilerle ilgili olarak kredi kullandırılması esnasında, zorunlu sigortalının yaptırılması hususunu kontrol eder” hükmü ve ilk 29.12.2012 tarihli ve 28512 sayılı Resmî Gazete ‘de yayımlanan Zorunlu Deprem Sigortası Tarife ve Talimat Tebliğinde öngörülen, akabinde yürürlükte olan 30.12.2016 tarihli ve 29935 sayılı Resmi Gazete ‘de yayınlanan Zorunlu Deprem Sigortası Tarife ve Talimatları Tebliğ’inde aynen korunan 7. maddesinde “(2) Bankalar tarafından kullandırılan konut kredileri ile bağlantılı olarak yaptırılması gereken zorunlu deprem sigortası, konut kredisi kullanan tarafından yaptırılmamış ise krediyi veren banka tarafından sigortalıya bilgi verilerek yapılır. Kredi süresince, sigortalı tarafından yenileme yapılmaması durumunda, banka tarafından sigortalıya bilgi verilerek ilgili poliçenin yenilemesi gerçekleştirilir” hükmü gereği kullandırılan konut kredileri ile bağlantılı olarak bankalar sigortalıya Zorunlu Deprem Sigortası yaptırması ve kredi süresince, sigortalı tarafından yenileme yapılmaması durumunda, banka tarafından sigortalıya bilgi verilerek ilgili poliçenin yenilemesi zorunluluğu getirilmiştir.

Bankalar söz konusu kredi süresince poliçe yenilemelerini yapmazsa, Yargıtay yerleşik kararları kapsamında %50 oranında ortak

kusurlu sayılmaktadır (Yargıtay 17. Hukuk Dairesi 2018/6356 E., 2020/5863 K. sayılı Kararla, bankanın kredi süresi içinde sigortanın yenilenmesi konusunda uygun bildirim yapmaması ve sigortalı ise kendisine düşen sigortayı yeniletme konusunda özen yükümlülüğüne uymaması gerekçesiyle ortak kusurlu (%50) sayılmış, bu nedenle ilgili Mahkeme Kararı bozma kararı verilmiş, aynı Dairede 2019/4821 E., 2020/6731 K. sayılı Kararla, bankanın kredi süresi içinde sigortanın yenilenmesi konusunda uygun bildirim yapmaması nedeniyle bankayı ortak kusur (%50) karar veren mahkeme kararını onamıştır). Diğer taraftan, Yargıtay söz konusu kararları 2011 yılında Van depremi ve önceki depremlere ilişkin olup önceki mevzuata göre verildiği, Zorunlu Deprem Sigortası Tarife ve Talimatının 7. maddesine göre sigortalıya bilgi vermek kaydıyla yenilenmesini yapma mecburiyeti getirdiğinden, bankaların yenileme ve zeyilname yapmama halinde yargının kararlarının ne yönde oluşacağı tahmin edilebilir.

c) Sigorta Acente ve Brokerlerin Yenileme, Zeyilname ve Bildirim Yükümlülüğü

Kahramanmaraş depremi sonrası sigorta aracılarının çoğunun müşteri portföylerini koruma adına tanzim ettikleri poliçelerin üzerine sigorta ettiren ve sigortalının telefonları yerine yanlış telefon numaraları yazdıkları, DASK kurulduğundan beri bilinen bu duruma ilişkin 22 yıldır kamu otoritesi ve DASK gerekli tedbirleri veya ceza uygulamadığı anlaşılmıştır. Ancak, ZDS Genel Şartlarında DASK'ın ve sigorta şirketlerinin sigorta ettirenlere tebliğ ve ihbar yükümlülüğü olduğu ve sigorta şirketlerinin poliçe yenilemeleri hatırlatmak çağrı merkezleri ve SMS gönderme yükümlülüğü olduğu halde, sigortacı aracılarının "kendi haklarını korumak" için sigorta sözleşmenin tarafı olan sigorta ettirenin/sigortalının iletişim bilgilerini yanlış girilmesi nedeniyle sigorta ettiren ve sigortalılara ulaşılmaması sonucu sigortalının uğradığı zarardan sorumlu tutulmaları gerektiği düşünülmektedir. Zira sigorta sözleşmesi tarafları ile acentelik sözleşmesinin tarafları farklı olup, acentelik sözleşmesinden kaynaklı bir uyumsuzluğu sigorta sözleşmesine yansıtılmak hem aracılık hukukuna hem de sigorta hukukuna ve tüketici kanuna aykırı düşmektedir.

VI. HUKUKİ İHTİLAFLARA NEDEN OLABİLECEK DİĞER HUSUSLAR

6.1. ZDS Kapsamı Dışındaki Yerlere Sigorta Yapılması

Zorunlu Deprem Sigortası Genel Şartlarına göre, bir yerde (örneğin köydeki konutlar veya ZDS kapsamında olmayan ticarethaneler) yanlışlıkla Zorunlu Deprem Sigortası poliçesi düzenlendiğinin tespit edilmesi durumunda, poliçe başlangıcından itibaren iptal edilir ve ödenen prim tamamıyla sigorta ettirene iade edilir.

DASK, aşağıda verilen 10.07.2023 tarihli ödeme tablosunda “Ödeme Dışı Kapanan Dosya Sayısı” olarak 50.084 vermiştir. Ayrıca açıklama kısmında “Zorunlu Deprem Sigortası Kapsamı Dışında Olan Yerlere Yapılan Poliçeler (riskli bina tespiti, ticarethane, feragat vb)” ifadesi yer almaktadır.

OHAL Bölgesi Durum Bilgilendirmesi (Türkiye Geneli)			
HASAR BOYUTU	İHBAR SAYISI*	ÖDENEN DOSYA SAYISI**	ÖDENEN TAZMİNAT TUTARI
PERT/AĞIR	126.069	105.512	18.765.841.472 TL
ORTA	44.603	35.298	2.605.030.144 TL
HAFIF	406.408	236.618	7.651.063.556 TL
GENEL TOPLAM	577.070	377.428	29.021.935.172 TL
* İhbar sırasında sigortalı beyan esas alınmaktadır. Değerlendirme sırasında hasar boyutlarında değişiklik olabilmektedir. Tabloda, Kuruma gelen tüm ihbarlar yer almaktadır. Eksik evraklı dosyalar, Reddedilen dosyalar, ÇSİDB tarafından tespiti yapılmamış ve Hasarsız olarak tespit edilen yerler dahil tüm ihbarlar bulunmaktadır. ** “Ödenen Dosya Sayısı” sadece ödeme yapılan dosya sayısını göstermektedir. Eksik evraklı dosyalar, Reddedilen dosyalar, ÇSİDB tarafından hasar tespiti yapılmamış ve Hasarsız olarak tespit edilen yerlere ait dosya sayıları bulunmamaktadır.			
ÖDENEN DOSYA SAYISI		377.428	
İŞLEME ALINAMAYAN DOSYA SAYISI*		48.959	
ÖDEME DIŞI KAPANAN DOSYA SAYISI**		50.084	
EKSİK EVRAK DOSYA SAYISI		48.853	
HASARSIZ DOSYA SAYISI***		30.760	
İŞLEME ALINACAK DOSYA SAYISI		20.986	
TOPLAM İHBAR SAYISI		577.070	
ÖDENEN TAZMİNAT TUTARI		29.021.935.172 TL	
* Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından hasar tespiti yapılmamış yerler ** Zorunlu Deprem Sigortası kapsamı dışında kalan yerlere yapılan poliçeler (riskli bina tespiti, ticarethane, feragat vb) *** Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından hasarsız olarak tespit edilen ancak DASK’a hasar ihbarında bulunmuş dosya sayısı.			

Bu verilere göre, Kahramanmaraş depremlerinde tazminat talep edenlerin yaklaşık %9’u, yani 10 Temmuz 2023 tarihi itibarıyla 50.084 konut, Zorunlu Deprem Sigortası kapsamı dışında bulunan yapıları içermektedir.

ZDS kapsamı dışında kalan yapılara yanlışlıkla poliçe düzenlenmesi durumunda, ZDS Genel Şartlarına göre bu yapılara ilişkin tazminat taleplerinin red edilmesi ve prim iadesi yapılmasına rağmen, bazı yargı kararlarında bu yapılar için DASK’ın poliçe düzenleyerek prim

tahsil ettiği gerekçesiyle tazminat ödenmesine hükmetmiştir. Örneğin, Ankara Asliye Ticaret Mahkemesi'nin E.2008/310 ve K.2009/610 sayılı kararında, ZDS kapsamı dışında olan bir köydeki konuta ZDS yapılmasının ardından meydana gelen deprem zararına ilişkin DASK'ın tazminat ödemesine hükmedilmiştir.

6.2. ZDS Sigorta Bedeli Belirlemede Bina Ortak Alan Payının Dikkate Alınmaması

ZDS kapsamında, depremin doğrudan neden olduğu maddi zararlar ile deprem sonucu meydana gelen yangın, infilak, dev dalga (tsunami) veya yer kaymasının sigortalı binalarda neden olacağı hasarlar (temeller, ana duvarlar, bağımsız bölümleri ayıran ortak duvarlar, bahçe duvarları, istinat duvarları, tavan ve tabanlar, merdivenler, asansörler, sahanlıklar, koridorlar, çatılar, bacalar ve yapının benzer nitelikteki tamamlayıcı kısımlarında meydana gelenler de dahil olmak üzere), sigorta bedeline kadar ZDS poliçesi ile teminat altına alınmaktadır. Ancak, sigorta bedelinin tespitinde, şu ana kadar sadece konutun brüt yüzölçümü esas alınmıştır. Oysa, sigorta bedeli sigorta edilen meskenin yapı tarzı için SEDDK'nun ilan ettiği metrekare bedeli ile aynı meskenin ortak alan payı dahil brüt yüzölçümünün çarpılması sonucu bulunan tutar esas alınması gerekirdi. Sonuçta şimdiye kadar sigorta şirketleri, acenteler, brokerlar ve bankalar ortak paylar hariç tutarak sigorta bedeli belirlediği için mevcut ZDS poliçelerinin neredeyse tamamında gerçek anlamda "eksik sigorta" söz konusudur. Bu durumda, yıkılan ve yıkılacak binalardaki sigortalı konutlarda sigorta bedeli sadece konut içi hasarları kapsadığı için, ortak alanlardaki hasarlardaki sigortalı payına hiçbir ödeme yapılmayacak. Kısmi hasarlar da ise konut içi yüksek hasar nedeniyle ortak alandaki hasarlardaki sigortalı payına ilişkin sigorta bedelinden yeterince pay kalmaması veya hiç pay kalmaması durumları ortaya çıkacaktır.

6.3. ZDS Poliçelerin İptali

Sigorta şirketleri ve bankalar dahil sigorta aracıları ZDS poliçesi tanzim edildikten sonra sigorta ettirenden primi tahsil etmediğinde herhangi bir yazılı bildirim yapmadan poliçeleri iptal etmektedir.

TTK'da sigortacının sorumluluğunun başlamasına ilişkin maddeler aşağıda verilmiştir.

“MADDE 1421- (1) Aksine sözleşme yoksa, sigortacının sorumluluğu primin veya ilk taksitinin ödenmesi ile başlar; kara ve denizde eşya taşıma işlerine ilişkin sigortalarda, sigortacı, sözleşmenin yapılmasıyla sorumlu olur”

Buna göre sigorta sözleşmesinde aksi öngörülmemişse prim ödenmeden sigortacının sorumluluğunun başlamayacağı öngörülmüştür.

“MADDE 1430- (1) Sigorta ettiren, sözleşmeyle kararlaştırılan primi ödemekle yükümlüdür. Aksine sözleşme yoksa sigorta primi peşin ödenir. Özel kanunlardaki hükümler saklıdır”

Yukarıdaki Kanun maddesine göre sigorta ettiren, primi ödemekle yükümlü ve aksine poliçede (primin daha sonra ödenmesi gibi) yoksa prim peşin ödemesi gerekir. Özel kanunlardaki hükümler saklı denilmekle birlikte Afet Sigortaları Kanunu’nda prim ödeme yükümlülüğü ile ilgili özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Aynı şekilde söz konusu Kanunda sigortacının sorumluluğunun başlanmasına ve sigorta süresi içinde sonlandırılmasına ilişkin özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Buna karşın alt düzenleme olan söz konusu tarife ve talimatların 7. maddesinin üçüncü fıkrasında *“Zorunlu Deprem Sigortası Genel Şartlarında belirtilen zorunlu haller dışında, düzenlenmiş bir Zorunlu Deprem Sigortası poliçesi sonlandırılmaz. Yürürlük tarihinin sona ermesine 60 gün veya daha az kalan poliçelerle sınırlı olmak üzere, yenilenen poliçelerin yürürlüğe girmeden önce iptal edilmesi mümkündür.”* hükmüne göre ZDS poliçeleri, Zorunlu Deprem Sigortası Genel Şartlar C.2 “Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğü ve İptaller” maddesi gereğince mükerrerlik, orta veya ağır hasar durumunun sigortalı tarafından kasıtlı olarak yanlış beyan edilmesi, sigorta süresi içinde sigorta konusu yerde mevzuatta aykırı değişiklik yapılması, sigortalı yerin deprem dışında başka bir nedenden dolayı ortadan kalkması ve sigortalı yerin Zorunlu Deprem Sigortası kapsamı dışına çıkması halleri dışında iptal edilemez. Ancak sadece yürürlük tarihinin sona ermesine 60 gün veya daha az kalan poliçelerle sınırlı olmak üzere, yenilenen poliçelerin yürürlüğe girmeden önce iptal edilmesi mümkün olduğu öngörülmüştür. Ancak, bankalar kredi süresince, yukarıda verilen hükme göre poliçe süresi bitiminden sonra sigortalı tarafından yenileme yapılmaması durumunda, banka tarafından sigortalıya bilgi verilerek ilgili poliçenin yenilemesi gerçekleştirilmesini zorunlu kılmıştır. Dolayısıyla bankaların kredi süresince ZDS poliçe yenileme mecburiyetinden dolayı prim tahsilatı yapılmadığı gerekçesiyle poliçeyi iptal etmesi mümkün olmadığı düşünülmektedir. Si-

gorta şirketleri ve sigorta aracıları ise yenileme hatırlatma bildirimlerini yapmak kaydıyla yenileme tarihinden önce 60 gün içinde tanzim edilen poliçeleri yenileme tarihinden önce iptal edebilir, onun dışında sigorta süresi başladıktan sonra iptal edemez.

Bu durumda sigorta şirketleri ve sigorta aracıları (bankalar dahil) poliçe yürürlük tarihinden sonra prim tahsil edilmesine gayret göstermesi gerekmektedir.

6.4. Deprem Sonrası Yapılan Zeyilnameler

06.02.2023 tarihinde gerçekleşen Kahramanmaraş depremi sonrası bazı sigortalıların ZDS poliçelerinin yeni tarife üzerinden zeyilname veya yeni poliçe yaptığı bilinmektedir, akabinde aynı gün meydana gelen depremde bu konutların önemli kısmı da yıkılmış ve hasarlı hale (ağır, orta veya hafif) gelmiş olabilir. Ancak bu ikinci depremden sonra da poliçe veya zeyilnameler yapanların azımsanmayacak kadar olduğu anlaşılmaktadır. Bunların da bir kısmı artçı depremlerde ve 20.02.2023 tarihinde Hatay depreminde hasar durumu değişmiş olabilir. Sonuçta, DASK deprem sabahı ZDS sistemini kapatmadığı ve birkaç gün açık tuttuğu için söz konusu durum oluşmuştur.

Sigorta hukuku açısından riziko gerçekleştikten sonra yapılan zeyilnameler geçersizdir. Buna karşın, depremden sonra konutta hasar oluşmadan zeyilname yapılmışsa, zeyilname hukuken geçerli olacaktır. Bu durumda sigortalı konutunda hasar oluşmadan zeyilname yaptırdığını iddia etmesi halinde, TTK 1409. maddesinin ikinci fıkrasındaki "Sözleşmede öngörülen rizikolardan herhangi birinin veya bazılarının sigorta teminatı dışında kaldığını ispat yükü sigortacıya aittir." hükmü gereği DASK'ın aksini ispatlaması gerekmektedir. Konutların Kahramanmaraş depremleri, hasara sebebiyet verecek büyüklükte oluşan artçı depremler ve Hatay depremi sonucu oluşan hasarları ayırtırmak zorluğu da dikkate alındığında, bu poliçelerde DASK ispat zorluğu yaşayacaktır.

6.5. 25.11.2022 tarihinden Sonra Eski Tarifeden Poliçe Yapılması

25.11.2022 tarihinde yeni tarifenin yürürlüğe girmesinden sonra halen eski tarife üzerinden düzenlenen poliçelerin varlığı tespit edil-

miştir. Bu durumun nedeni, DASK'ın otomasyon sisteminden mi yoksa aracı konumundaki sigorta şirketlerinden mi kaynaklandığı konusunda net bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak bu tür poliçelerle ilgili olarak yeni tarifenin uygulanması taleplerinin karşılanmaması durumunda, uyumsuzluğun yargıya taşınabileceği tahmin edilmektedir. Bu durumda, DASK'ın bu poliçelerin 25.11.2022 tarihinden önce tanzim edildiğini, yalnızca sistemsel nedenlerle poliçelerde 'tanzim tarihi' olarak poliçe başlama tarihi girildiğini ispatlaması gerekmektedir. Aksi takdirde, yeni tarifenin prim farkının tazminattan düşürülerek yeni tarifeden tazminat ödenmesi gerektiği düşünülmektedir.

6.6. ZDS Kapsamında Kısmi Hasarlarda Daini Mürtehin Tazminat Ödenmesi

Banka kredisi nedeniyle düzenlenen ZDS poliçelerinin üzerinde dain-i mürtehin olarak bankalar yazıldığından, DASK hafif hasarlarda tazminatları sigortalılar yerine bankalara ödemektedir. Ancak, az hasarlı konutlar yıkılmayacağı ve bankaların daha sonraki depremlerde konut üzerindeki öncelikli tazminat hakkı aynen korunduğu için sigortalının konutunda tekrar oturabilmesini teminen gerekli onarım bedelinin bankalar tarafından kredi borcundan indirilmesi doğru değildir. Nitekim, kısmi hasarlarda DASK'ın doğrudan sigortalıya ödeme yapmasında daini mürtehinin muvafakatine gerek olmadığına ilişkin Yargıtay'ın kararları bulunmaktadır. (Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 2019/4447 E., 2020/3225 K.). DASK bu hususta Türkiye Bankalar Birliği ile görüşmeler yaparak ödenmesi gereken tazminatların 50.000 TL kadar kısmının sigortalıya ödenmesi için bir protokol yapmıştır.

6.7. Kısmi Hasarlarda Sigorta Bedelinin Belli Bir Oranı Üzerinden Tazminat Hesabı

DASK ekspertiz işlemlerin yıllar alacağı için ilk ödemeleri esas alarak ÇŞB tarafından hafif hasarlı binalarda sigorta bedelinin %15'inin tazminat olarak ödenmesi ve orta hasarlı binalarda sigorta bedelinin %50'sinin tazminat olarak ödenmesi kararını vermiştir. Hatta bu karardan önce ekspertiz raporuna göre ödenen tazminatlarda daha sonra sigorta bedelinin %15 veya %50'si tamamlanmıştır. Ancak binası hafif hasarlı tespit edilen binalarda üst katlarda hiç hasar olmaması veya az olması, alt katlarda ise yüksek hasarlı konutların olması nedeniyle,

üst kattakiler haksız kazanç sağlamıştır. Alttakiler ise ödenen tutarın yetersiz olduğu için DASK'tan eksper atanmasını talep etmiş ve bu şekilde zararını karşılatmıştır. Aynı şekilde orta hasarlı binalarda da aynı durum yaşanmıştır. Diğer taraftan, ödeme sonrası konut sahiplerinin itirazları sonucu binasının hasar nevi değiştirilen (ağır hasardan orta hasara, ağır hasardan hafif hasara vb) ve fazla ödeme yapılan on binlerce dosya olduğu tahmin edilmektedir.

Sonuçta, yeni tarife üzerinden ilave %15 ve %50 talep edilmesi gibi DASK'ın söz konusu ödeme durumlarına ve ZDS mevzuatına aykırı bir şekilde muafiyetin kaldırılmasına yönelik hukuki ihtilafların oluşacağı tahmin edilmektedir.

6.8. ZDS Kapsamı Dışında Kalan Hasarlar

ZDS sadece konutun yeniden yapım maliyetine ilişkin olup, sigortalıların deprem dolayısıyla oluşan aşağıdaki hasarlarını karşılamamaktadır.

- 1-Her türlü taşınır mal, eşya ve benzerleri,
- 2-Ölüm dahil olmak üzere tüm bedeni zararlar,
- 3-Manevi tazminat talepleri,
- 4-Deprem ve deprem sonucu oluşan yangın, infilak, dev dalga (tsunami) veya yer kayması dışında kalan hasarlar,
- 5-Belirli bir deprem hadisesine bağlı olmaksızın binanın kendi kusur ve özellikleri nedeniyle zamanla oluşan zararlar.
- 6-Dolaylı zararlar:

- Enkaz kaldırma masrafları,
- Kar kaybı,
- İş durması,
- Kira mahrumiyeti,
- Alternatif ikametgâh ve işyeri masrafları,
- Mali sorumluluklar
- Ve benzeri dolaylı zararlar.

Buna göre mevzuatta sadece taşınır mal, eşya ve benzerleri kapsam dışında sayıldığı için bunların dışında kalan ve konutların mütemmim

cüzü sayılan ek yapılar (elektrik döşemesi, radyatörler, su tesisatı vs.), dekorasyonlar (kartonpiyer vs.) ve müstakil tesisatların (kombi, güneş enerjisi, klima vs.) ZDS'nin kapsamında olduğu düşünülmektedir.

VII. İHTİYARİ DEPREM SİGORTASI

Zorunlu Deprem Sigortası yapılan bağımsız bölüm veya binanın sigorta değeri (metrekare bazında yeniden yapım maliyeti ve/veya yüzölçümü nedeniyle) Zorunlu Deprem Sigortası ile belirlenen sigorta bedeli tutarının üzerinde ise bu tutarın üzerindeki kısım için, Zorunlu Deprem Sigortasının yapılmış olması kaydıyla, sigorta şirketleri tarafından ihtiyari deprem sigortası yapılabilir.

İhtiyari deprem sigortası teminatı tek başına satılmamaktadır. Daha çok yangın ve mühendislik sigortalarında ek teminat olarak aşağıdaki yapılar için satılmaktadır.

- Köy nüfusuna kayıtlı kişiler tarafından köy yerleşik alanı ve civarına yapılan yapılar,
- Kamu kurum ve kuruluşlarına ait yapılar,
- Tamamı ticari veya sınai amaç için kullanılan yapılar
- Projesi olmayan, mühendislik hizmeti almamış olan yapılar,
- Tapu kaydı olmayan arazi ve arsalar üzerine inşa edilmiş olan yapılar,
- Binanın taşıyıcılarını olumsuz etkileyen tadilat yapılmış yapılar,
- Bina taşıyıcılarını olumsuz etkileyen şekilde, proje ve mevzuata aykırı inşa edilen binalar,
- Yetkili kurumlar tarafından yıkılmasına karar verilen, kullanıma uygun olmayan bakımsız harap yapılar.

ZDS kapsamı dışında yer alan yapılar (köydeki konutlar vs.) ve ZSD kapsamında olan yapılarda konut sahipleri kendi yapılarının metrekare yeniden yapım birim fiyatlarını ilgili kamu kurumlarından (belediye vs.) öğrenip, ZDS'nin karşılamadığı kısımlar ve eşyalar için ihtiyari deprem sigortası yaptırılabilir. Ancak eşya vs. için ihtiyari deprem sigortası alınmışsa, riziko tarihinde eşyaların eskimişliği esas alınarak hesaplanan tazminat (gerçek zarar) ödenir. Başka deyişle eşyaların sıfır bedelleri ödenmez, eskimişliğine göre piyasa şartlarına göre belirlenen tahmini bir bedelle ödenir. Diğer taraftan, sigortalılar

ihtiyari deprem sigortaları kapsamında poliçelerinde yeni değer klozu olarak bilinen ek teminatı almaları halinde, riziko gerçekleşme (hasar) tarihinde eşyalarının piyasadaki yeni bedellerini (sıfır değerlerini) alabileceklerdir.

Yetkililerce açıklanan bilgilere göre Kahramanmaraş depremlerinin etkili olduğu 11 ilde, ZDS sigortalı konutların sadece %30'sinin ihtiyari deprem sigortası bulunmaktadır.

Sigortalı sahip olduğu konutu için, tanzim esnasında brüt m2 (örn. 100 m2) göre belirlenecek teminat tutarını (150.800 TL(eski tarifeye göre)/301.600 TL (yeni tarifeye göre)) aşan kısmına ilişkin bir sigorta şirketinden ihtiyari deprem sigortası teminatı alması halinde, deprem sonrası DASK teminat tutarına (örn. 301.600 TL) muafiyet oranı uygulamak suretiyle çıkan tutarı (295.568 TL'yi) öder, sigorta şirketi de deprem tarihindeki konutun geçerli metrekare bazında yeniden yapım bedelinin (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının 11.02.2023 tarih ve 32101 sayılı Resmi Gazete yayınlanan ve 01.01.2023 tarihinden itibaren geçerli olan Mimarlık ve Mühendislik Hizmet Bedellerinin Hesabında Kullanılacak 2023 Yılı Yapı Yaklaşık Birim Maliyetleri Tebliğindeki metrekare yapı birim maliyetleri referans alınarak sigortalı yerdeki gerçek m2 inşa maliyetleri) brüt yüzölçümü çarpımı sonucu bulunan yeniden yapım bedeli ile DASK'ın sigorta bedeli arasındaki farkı esas alarak poliçedeki muafiyet ve müşterek sigorta oranlarına göre belirlenen indirim tutarları düşürüldükten sonra kalan tutarı öder.

Örnek: Sigortalının 100 metrekare konutuna 01.07.2022 tarihinde piyasada geçerli güncel yeniden yapım maliyetleri esas alarak 1.000.000 TL üzerinden 320.000 TL teminatlı ZDS poliçesi ve 680.000 TL teminatlı ihtiyari deprem sigortası yaptırmışsa, deprem anında konutu yıkılan sigortalıya, deprem anındaki yeniden yapım maliyeti 1.400.000 TL ise DASK 640.000 TL esas alarak %2 muafiyet sonrası 627.200 TL öder, sigorta şirketi de 760.000 TL esas alarak poliçedeki muafiyet ve müşterek sigorta tutarları hesapladıktan sonra kalan bakiyeyi ödenir. Bu kapsamda, DASK sigorta bedeli 320.000 TL ve sigorta şirketi 680.000 TL sigorta bedelinden sorumlu olduğu şekilde bir uygulama hukuken doğrudur.

Diğer taraftan, sigortalı poliçe tanzimi esnasında konutunun yüzölçümü olduğundan düşük beyan etmiş ve buna göre poliçede sigor-

ta bedeli belirlenmişse, poliçe tanzim tarihi itibarıyla söz konusu eksik sigorta oranı tespit edilerek hasar anında yukarıda anlatıldığı şekilde belirlenen güncel yeniden yapım bedelinden düşürülür.

Kahramanmaraş depremleri özeline gelindiğinde, ihtiyari deprem sigortalarında iki temel sorunun olduğu ortaya çıkmıştır. Birincisi İDS sigorta bedelinin hem tanzim esnasında sigorta şirketleri arasında fiyat rekabetinden dolayı prim azaltılması için en yüksek primli olan deprem teminatının düşük belirlenmesi³¹, ikincisi ise sigortalanan konutun enflasyon artışından korumak için yapılan, aslında TTK 1401. maddesine aykırı bir uygulama olan, poliçe üzerine yazılan enflasyon klotlarında %10, %20 gibi çok düşük oranda enflasyon belirlemiş olmasıdır. Kahramanmaraş depremleri bölgesinde deprem anında m2 bazında yeniden yapım maliyeti 10.000 TL olduğu düşünülürse, bu iki durum ciddi mağduriyetlere neden olacağı ve sigortaya güvenin azaltacağı çok açıktır. Dolayısıyla, DASK gibi sigorta şirketleri de sigortalının gerçek zararının karşılanmamasına neden olabilecek önemli hususları TTK'daki aydınlatma mükellefiyeti kapsamında hem bilgilendirme formlarında hem de sigorta süresince yapmaları gerekirdi.

İDS poliçelerinde kira kaybı, kar kaybı, ferdi kaza, hırsızlık, hukuksal koruma gibi deprem hasarları ile ilişkilendirilecek ek teminatlar bulunmaktadır. Özellikle ticari ve sınai işletmeler için verilen kar kaybı teminatının sigorta şirketlerine önemli bir maliyet getirebileceği, beklenen İstanbul depreminde ise en temel konulardan biri olacağı tahmin edilmektedir.

ZDS Yeni Tarife Üzerinden Ödemesi Halinde İhtiyari Deprem Sigortasının Durumu

DASK yargı kararları sonucu ZDS nin daha sonra yeni tarife üzerinden ödeme yapması halinde, İDS nin eski tarife üzerinden belirle-

³¹ Sigorta Acenteler Birliği (SAB) üye acentelerine Kahramanmaraş depremleri nedeniyle "Her ne kadar sigorta şirketleri konut sigortalarında bina bedeli hesaplamada 7.000 - 8.000 TL arası birim maliyeti getiriyor ve bu rakamlara eksik sigorta uygulaması yapmıyor olsa da inşaat m2 birim maliyetleri 10.000 TL'dir. Sigortalılarımızın pert (total) - tam zayi-durumunda mağdur olmaması için doğru fiyatlama yapılarak gerçekçi teminatların verilmesi biz acentelerin sorumluluğunda olduğunu hatırlatır, hasar olması durumunda sigortalılarımızın bilgilendirme formunun imzalı olarak dosyamızda bulunmasının önemini bir kez daha vurgulama isteriz" şeklinde bir duyuru yayınladı.

nen sigorta bedeli (örn. 100.000 TL) yeni tarife üzerinden belirlenecek ZDS sigorta bedeli üzerine aynen ilave edilmesi gerekmektedir. Zira tam zayi hasarlarda sigorta şirketleri açısından ZDS teminatının başlangıç noktasının bir önemi bulunmamaktadır, primini aldıkları ilave İDS teminat tutarından sorumludurlar. Ancak, kısmi hasarlarda tazminat tutarı, yeni tarife üzerinden belirlenen sigorta bedelinin altında kalırsa ve İDS kapsamında bu bölüme ilişkin ödeme yapmışsa, DASK'ın İDS sigortacısının sigortalıya ödediği miktarı geri ödemesi gerekecektir. Benzer şekilde, tazminat tutarı, ZDS'nin yeni tarife üzerinden belirlenen sigorta bedeli ile İDS kapsamında verilen ilave sigorta bedelinin toplamından düşükse, İDS sigortacısı ZDS kapsamında kalan fazla ödemeyi DASK'tan talep edebilir. Bu noktada, İDS tazminat hesaplamasındaki farklılıklara (müşterek sigorta vb.) dikkat edilmesi önemlidir.

ZDS olmadan İhtiyari Deprem Sigortası Yapılması

ZDS Yönetmeliğinin 19. maddesi, ZDS Genel Şartlarının "C.3- Birden Çok Sigorta" başlıklı maddesi ve ZDS Tarife ve Talimatların 9. maddesi zorunlu deprem sigortası teminatı münhasıran DASK tarafından verileceği, zorunlu deprem sigortası yapılan bağımsız bölüm veya binaların değeri bu sigorta kapsamında hesaplanan sigorta bedelinden yüksek ise söz konusu sigorta bedelini aşan kısım için, zorunlu deprem sigortasının yapılmış olması kaydıyla, sigorta şirketleri tarafından ihtiyari deprem sigortası yapılabileceği öngörülmüştür. Ayrıca söz konusu Tarife ve Talimatların 9. maddesinin ikincisi fıkrasında "(2) Deprem teminatı içeren tüm sigorta poliçeleri yapılırken sigorta şirketleri tarafından Zorunlu Deprem Sigortasının varlığı kontrol edilir, yapılmamışsa sigortalıya bilgi verilerek ilgili sigorta şirketi tarafından Zorunlu Deprem Sigortası yapılır" hükmü bulunmaktadır. Buna göre sigorta şirketleri ihtiyari deprem sigortası yaparken ZDS poliçesinin olup olmadığını kontrol etmesi zorundadırlar.

Bu nedenle, ZDS kapsamında olan konutların altında yer alan ticarethaneler hariç müstakil veya ticari iş merkezlerindeki ticarethaneler ve köyler vs ZDS olmadan ihtiyari deprem sigortası yapılması halinde kontrol yükümlülüğü yerine getirmeyen sigorta şirketi sorumlu olacaktır ve bu konuda kendisine ZDS mevzuatında yükümlülük yüklenmeyen sigorta ettiren/sigortalı açısından mevcut poliçe geçerli olacaktır.

Başka bir deyişle sigorta şirketi ZDS teminat kısmı dahil sigorta bedelinin tamamından sorumlu olacaktır.

Bankaların İDS Bildirim Yükümlülüğü

Bireysel Kredilerle Bağlantılı Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliği “Yenileme ve bildirim” başlıklı 12. maddesi kredi bağlantılı sigortalarda, kredi vadesi boyunca, yenileme sorumluluğu kredi kullanana, sigorta sözleşmesinin yenilenmesine ilişkin bildirim yapma sorumluluğu ise kredi kuruluşuna ait olduğu, kredi kuruluşu, sigorta sözleşmesinin yenileme döneminin geldiğine ilişkin kredi kullanana yapılacak bildirim poliçenin vade sonu tarihinden onbeş iş günü öncesinde gerçekleştireceği, kredi kuruluşu, sigorta sözleşmesinin yenilenip yenilenmediğine ilişkin kredi kullanana yapılacak bildirim, yenileme yapıldıysa yenilenen poliçenin vade başlangıcından itibaren, yenileme yapılmadıysa mevcut poliçenin vade sonu tarihinden itibaren beş iş günü içinde gerçekleştirecektir. Bildirimlerin zamanında ve gereği gibi yapıldığının ispatı kredi kuruluşuna aittir. Yenilemelerde, bu Yönetmeliğin 7. maddesinde düzenlenen bilgi formunun verilmesine gerek bulunmamaktadır. Ancak, bu Yönetmeliğin 8. maddesi hükümleri kapsamında katılım sertifikası veya poliçe verilir.

VIII. YETKİLİ MAHKEMELER

Zorunlu Deprem Sigortası Genel Şartlarının “C.6- Tahkim ve Yetkili Mahkeme” maddesinde; “*Sigorta sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıklarla ilgili olarak, uyuşmazlık konusu olayın üyelik tarihinden sonra meydana gelmiş olması halinde, Sigorta Tahkim Komisyonuna başvurulabilir. 5684 sayılı Sigortacılık Kanununun 30 uncu maddesinin on ikinci fıkrasında belirtilen tutara kadar olan kararlar her iki taraf için de kesindir. Sigorta Tahkim Komisyonuna başvuru ile ilgili ayrıntılı bilgi www.sigortatahkim.org adresinden edinilebilir.*

Bu sigorta sözleşmesinden doğan anlaşmazlıklar nedeniyle DASK aleyhine açılacak davalarda yetkili mahkeme, DASK’ın bulunduğu veya rizikonun gerçekleştiği yerde, DASK tarafından açılacak davalarda ise, davalının ikametgahının bulunduğu yerde, ticaret davalarına bakmakla görevli mahkemelerdir” hükmü gereği Ticaret Mahkemeleri dışında Sigorta Tahkim Komisyonuna da başvurulabileceği öngörülmüştür.

Sigorta Tahkim Komisyonu (STK), sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişiler ile riski üstlenen taraf arasında sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların çözümü amacıyla Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği nezdinde oluşturulmuştur. Sigorta tahkim sistemine üye olan kuruluşlarla uyuşmazlığa düşen kişi, ilgili kuruluşun sisteme üye olduğu tarihten sonra gerçekleşen rizikolar bakımından, uyuşmazlık konusu sözleşmede özel bir hüküm olmasa bile tahkim usulünden faydalanabilir. STK uyuşmazlıkları çözmek için ön incelemeden sonra sırasıyla sigorta hakemlerine atama yapmaktadır. Sigorta hakemleri atama tarihinden itibaren uyuşmazlıkları 4 ay içinde karara bağlamak zorundadırlar. Ayrıca Sigortacılık Kanunu'nun 30. maddesine göre talebi kısmen ya da tamamen reddedilenler aleyhine hükmolunacak vekalet ücreti, Avukatlık Asgari Ücret Tarifesinde belirlenen vekalet ücretinin beşte biridir.

Sigortacılık Kanunu'nun 30. Maddesinin On İkinci ve On Beşinci Fıkralarında Yer Alan Parasal Sınırların Artırılmasına İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ" 28 Şubat 2023 tarihli ve 32118 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmış olup yayımı tarihinde yürürlüğe girmiştir. Buna göre, 28.02.2023 tarihinden itibaren (bu tarih de dahil) 15.000-Türk Lirasının altındaki uyuşmazlıklar hakkında verilen hakem kararları ile 238.731-Türk Lirasının altındaki uyuşmazlıklar hakkında verilen itiraz hakem heyeti kararları kesinlik arz edecektir. 238.731 TL aşan uyuşmazlıklarda ise STK sonrası Yargıtay'a temyize gidilebilmektedir.

Sonuçta, hem yasal süre konulduğu için hızlı yargılama sistemine sahip olması hem de taleplerin reddi halinde mahkemelere göre 1/5 oranında vekalet ücreti ödenecek olması nedeniyle STK tercih edilebilir.

SONUÇ

SEDDK, DASK ve Türk Reasürans AŞ yönetimlerinin gerekli tedbirleri almaması sonucu düşük düzeyde kalan yeni tarifeye göre zeyilname yapılmaması (teminat yükseltilmemesi) nedeniyle tamamen yıkılan/yıkılacak konutlarda ve hasar tutarı sigorta bedelini aşacak olan kısmi hasarlarda sigortalılara DASK eski tarifeye göre ödeme yapmaktadır.

TTK'nin 1401. maddesine göre sigorta bedelinin sigorta tanzimi esnasında sigorta priminin hesaplanması ve riziko gerçekleştiğinde ise

poliçe tanzim tarihi esas almak suretiyle beyan edilen ve poliçeye yazılan sigorta bedeli ile gerçeğe uygun değeri mukayese için kullanılan bir tutar olması, sigorta tanzimi esnasında eksik sigorta bulunmaması halinde sigorta sözleşmesi boyunca enflasyondan dolayı yenilenen tarifeden dolayı eksik sigortanın oluşmaması gerekmektedir.

Ülkemizde ve özellikle Kahramanmaraş depremlerinin olduğu bölgede sigortacılık bilincinin düşük düzeyde olduğu bir gerçektir. Ancak, Zorunlu Deprem Sigortası sözleşmesi kurulurken, mevzuata aykırı bir şekilde sigorta ettirenlere bilgilendirme formu verilmemiştir. SEDDK ise mevzuata aykırı bu uygulama için DASK'ı uyarması gerekirken, tam tersine depremden 7 ay önce (01.07.2022) yayınladığı bir Genelge ile DASK'ın bilgilendirme formu verme mecburiyetini kaldırmıştır. Diğer taraftan, 25.11.2022 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan Zorunlu Deprem Sigortası Tarife ve Talimatlarında değişen tarifeye göre sigortalıların zeyilname yaptırması ve ek prim ödeme mecburiyeti ZDS mevzuatında öngörülmemiş, ZDS poliçelerinde yazılmamış, DASK'ın Türkiye Sigorta Şirketlerine gönderdiği yazıda ve DASK kendi web sitesindeki basın duyurusunda hatırlatılmamış ve en önemlisi mevzuata aykırı bir şekilde söz konusu tarife değişikliğini sigortalılara yazılı olarak bildirmemiştir. Buna göre DASK sigorta ettirenlere veya sigortalılara aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmemiş, bunun sonucu da sigortalılar önemli bir kayıplara uğramışlardır.

Genel kural olarak, Zorunlu Deprem Sigortası (ZDS) poliçesi için zeyilname yapma yükümlülüğünün ya da mevzuatta ya da sigorta sözleşmelerinde sigorta ettirene getirilmesi gerekiyordu. Ancak, mevzuatta ya da sigortalılara verilen poliçelerde böyle bir yükümlülük bulunmamaktadır.

Sonuçta, DASK'ın zeyilname yaptırılmamış ve ek prim ödenmemiş bütün poliçelerde yeni tarifeye göre tazminat ödemesi gerekmektedir. Nitekim, Kamu Denetçiliği Kurumu'nun 27.10.2023 tarihli ve 2023/13795-S.23.21799 sayılı kararında da hem mevzuatta zeyilname yaptırma yükümlülüğünün olmaması hem de aydınlatma yükümlülüğünün ihlalinin depremedelerin mağduriyetine neden olduğunu ve hakkaniyete aykırı olduğunu ifade ederek, mağduriyetlerin giderilmesi amacıyla DASK ve SEDDK Başkanlıklarına düzenleme yapılması konusunda tavsiyede bulunmuştur

Kahramanmaraş depremlerinden etkilenenler arasında tazminat talep edenlerin yaklaşık %9'u, yani 10 Temmuz 2023 tarihi itibarıyla 50.084 konut, Zorunlu Deprem Sigortası (ZDS) kapsamı dışında bulunan yapıları içermektedir. Buna ilaveten, bankaların kredi süresince ZDS poliçelerini yapmaması, yenilememesi, zeyilnamelerini yapmaması ve gerçek m² üzerinden poliçe tanzim etmemesi, ZDS poliçelerinde sigorta bedeli hesaplamasında sigortalıların oturdukları binanın ortak alan payları dahil edilmemesi, depremden sonra poliçe ve zeyilnamelerin düzenlenmesi, tarife değişikliğinden sonra eski tarifeden poliçe kesilmesi, mevzuata aykırı poliçe iptalleri gibi konularda hukuki ihtilafların ortaya çıkması beklenmektedir. Ayrıca, DASK'ın hafif ve orta hasarlı binalarda sigorta bedelinin %15 ve %50'sinin ödenmesi, kısmi hasarlarda tazminatların tamamının veya bir kısmının daini mürtehinine ödenmesi gibi durumlar da dikkate alındığında, çeşitli hukuki anlaşmazlıkların ortaya çıkabileceği öngörülmektedir.

Kaynakça

- Barlas Nuray, "Afet Sigortaları Kanunu'na Göre Zorunlu Deprem Sigortası Sözleşmesinin Tarafları", *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C. XV, Sayı: 3-4, 2011
- Demirci Serdar, "Deprem Riskine İlişkin Sigorta ve Tazmin Sürecine Dair Güncel Sorunlar" *Ankara Baro Dergisi*, Cilt: 81 Sayı: Özel Sayı- Deprem Özel Sayısı-II (Özel Hukuk), 2023
- Kayıhan Şaban, "Zorunlu Deprem Sigortası", *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 8 Sayı: 1-2, 2004
- Kılağız Yavuz, Baran Ahmet, Uluş, İsmet, "Deprem Sigortası Pirimi Hesaplamasında Kullanılmak Üzere Geliştirilmiş Deprem Hasar Görebilirlik Riski Bulan Bir Bulanık Uzman Sistem Tasarımı", *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 20, Sayı: 2, 2006
- Özbasan Kâmil, "Zorunlu Deprem Sigortasında Sigorta Bedeli Kavramı İle Tarife Değişikliğinin Tazminat Tutarına Etkisine İlişkin Hukuki İnceleme", *İstanbul Barosu Dergisi*, Cilt: 97, Sayı: 2, 2023
- Seven Vural, <https://blog.lexpera.com.tr/dogal-afet-sigortalari-kurumunun-hukuki-durumu-ve-sozlesme-sonrasi-bilgilendirme-yukumulugu/> (Erişim Tarihi: 23.05.2023)
- Somer Mehmet, "Zorunlu Deprem Sigortasının Özel Sigorta Hukukuna İlişkin Bazı Yönlerden Değerlendirilmesi", *Sigorta Hukuku Dergisi*, Sayı: 1, 2001
- Şimşek Mustafa Hakan, Karaca Coşkun, "Davranışsal İktisat Politikaları Perspektifinden Türkiye'de Zorunlu Deprem Sigortası Sistemi", *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:10, Sayı:3, 2022
- Ünan Samim, "Zorunlu Deprem Sigortası", *Sigorta Hukuku Dergisi*, 2001

İnternet Kaynakları

https://dask.gov.tr/upload/basin_bultenleri/2022/DASK_TeminatlarGuncelleniyor_BB.pdf (Erişim Tarihi: 10.11.2023)

<https://kararlar.ombudsman.gov.tr/Arama/Download?url=20230503\234431\Yayin\Karar-2023-6282.pdf&tarix=2023-10-27T19:01:22.497157> (Erişim Tarihi: 14.11.2023)

<https://www.afad.gov.tr/kahramanmarasta-meydana-gelen-depremler-hk-36> (Erişim Tarihi: 19.11.2023)

<https://www.dunya.com/sectorler/sigortacilik/depremin-vurdugu-10-ilde-zorunlu-deprem-sigortasi-orani-yuzde-49-haberi-685142> (Erişim Tarihi: 18.04.2023)

<https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/noyan-dogan/depremde-ortaya-cikti-konutlar-39-metrekare-gosterilmis-42256091> (Erişim Tarihi: 25.04.2023)